

***Vierde
voortgangsrapportage***

***mei 2010 – oktober
2010***

Regionale aanpak kindermishandeling

Vierde voortgangsrapportage

mei 2010 – oktober 2010

Nederlands Jeugdinstituut
Utrecht

oktober 2010

Klaas Kooijman
Mariska de Baat
Peter van der Linden

Inhoud

<i>Inhoud</i>	5
<i>Voorwoord</i>	7
<i>Samenvatting: ontwikkelingen mei 2010 – oktober 2010</i>	9
1. Landelijke beeld:	11
Regionale aanpak kindermishandeling in kaart gebracht	11
Startfoto Regionale aanpak kindermishandeling	12
Regionaal werkplan	14
Regionaal handelingsprotocol.....	18
Regionaal scholingsplan	22
2. Ontwikkelingen per regio	25
3. Een overzicht van door de regio's aanbevolen activiteiten	47
3.1. Acties ter verbetering van het zorgcontinuüm en professioneel handelen.....	47
3.2 Acties ter verbetering van beleid en samenwerking.....	52
4. Conclusies en vooruitblik	56
<i>Bijlage 1: Tabel mijlpalen en prognose 2010 per 15 oktober 2010</i>	58
<i>Bijlage 2: Continuering na 2010</i>	60
<i>Bijlage 3: Focus op zorgaanbod na kindermishandeling</i>	64

Voorwoord

Het project Regionale aanpak van kindermishandeling beoogt de ontwikkeling van een samenhangende en effectieve aanpak van kindermishandeling in Nederland. De inzet is dat eind 2010 in heel Nederland – verdeeld over 37 regio's – de randvoorwaarden voor een sluitende aanpak zijn gerealiseerd, waarbij de samenwerking tussen centrumgemeenten, regiogemeenten en provincies / grootstedelijke regio's is vastgelegd in regionale werkplannen, regionale handelingsprotocollen en regionale scholingsplannen. Deze aanpak moet uiteindelijk leiden tot een sluitende aanpak van kindermishandeling; het zoveel mogelijk voorkómen van kindermishandeling, zo snel mogelijk signaleren en onderzoeken van vermoedens en waar nodig het stoppen beperken van de schadelijke gevolgen.

Dit is de vierde voortgangsrapportage van het Nederlands Jeugdinstituut aan het programmaministerie voor Jeugd en Gezin over de voortgang van de Regionale aanpak kindermishandeling. Drie eerdere voortgangsrapportages werden respectievelijk in maart 2009, november 2009 en april 2010 aangeboden aan het programmaministerie. De nu voorliggende rapportage bestrijkt de periode mei 2010 tot medio oktober 2010 en is gebaseerd op de volgende bronnen:

- Door de regio's ingevulde enquêtes over de voortgang per medio september 2010;
- De maandrapportages van de implementatieadviseurs over de ontwikkelingen per regio, per medio september 2010;
- Regionale werkplannen, voor zover deze per september 2010 bij het Nederlands Jeugdinstituut zijn aangeleverd;
- Een overzicht van door de regio's zelf als inspirerend of aanbevelenswaardig benoemde activiteiten, die als 'pareltjes' zijn beschreven op www.aanpakkindermishandeling.nl.

In de rapportage treft u onder andere aan:

- Een samenvatting van de ontwikkelingen sinds de derde voortgangsrapportage (dus vanaf april 2010);
- Geactualiseerde landkaartjes met toelichtingen, die op hoofdpunten (de zogenaamde 'mijlpalen') laten zien hoe het met de voortgang van de Regionale aanpak kindermishandeling in de 37 regio's is gesteld;
- Per regio/centrumgemeente een overzicht van de ontwikkelingen, mede op basis van gegevens uit de regionale werkplannen;
- Een overzicht van wat de regio's zelf en de implementatieadviseurs aanmerken als aanbevelenswaardige activiteiten;

In de eindrapportage (maart 2011) zullen wij u laten zien of en hoe deze ontwikkelingen zich hebben voortgezet en tot welke resultaten dit heeft geleid.

De opdracht aan het Nederlands Jeugdinstituut inzake de Regionale aanpak betreft het begeleiden van de te behalen procesdoelen waartoe de regio's een inspanningsverplichting zijn aangegaan. Omdat wij een sluitende aanpak van kindermishandeling ambiëren heeft het Nederlands Jeugdinstituut naast deze rapportage willen voorzien in extra inzicht in het *zorgaanbod* in de regio's. Daartoe is in de enquête aan de regio's een apart gedeelte opgenomen met vragen over het zorgaanbod na kindermishandeling in de regio's. In een apart document (bijlage 3) wordt u daarover geïnformeerd. U vindt daarin tevens een specifieke analyse van het zorgaanbod na kindermishandeling in het kader van de Regionale aanpak kindermishandeling.

In bijlage 2 vindt u een overzicht van welke regiocoördinatoren na 2010 nog (enige maanden) een aanstelling genieten en welke regionale stuurgroepen na 2010 *gecontinueerd* worden. Dit ter ondersteuning van de afwegingen van alle betrokkenen bij de *borging* van de Regionale aanpak kindermishandeling in 2011 en verder.

Samenvatting: ontwikkelingen mei 2010 – oktober 2010

Binnen het project Regionale aanpak van kindermishandeling verwacht het ministerie van VWS (voorheen programmaministerie voor Jeugd en Gezin) van de 37 regio's dat zij ten aanzien van een sluitende regionale aanpak van kindermishandeling de volgende zaken uitvoeren:

- opzetten van een regionale projectstructuur met een regionale stuurgroep
- aanstellen van een regiocoördinator
- uitvoeren van een startfoto Regionale aanpak kindermishandeling
- opstellen en uitvoeren van een werkplan Regionale aanpak kindermishandeling
- opstellen en in uitvoering nemen van een regionaal handelingsprotocol kindermishandeling
- opstellen en in uitvoering nemen van een regionaal scholingsplan kindermishandeling
- uitvoeren van een eindfoto Regionale aanpak kindermishandeling

Per oktober 2010 is de stand van zaken voor deze procesafspraken als volgt:

- In elke regio is een *projectstructuur* vormgegeven die zich richt op de Regionale aanpak van kindermishandeling, waarin de relevante partijen deelnemen. Daarbij zijn er uiteraard verschillen in de positionering en samenstelling van de regionale stuurgroep en in de mate van aansluiting bij bestaande structuren voor de aanpak van huiselijk geweld en de vorming van Centra voor Jeugd en Gezin.
- Eveneens is in elke regio een *regiocoördinator* Regionale aanpak kindermishandeling aangesteld.
- Alle regio's hebben nu een *startfoto* gemaakt met behulp van de Checklist startfoto Regionale aanpak kindermishandeling.
- Van de 37 regio's hebben er 36 een *werkplan* Regionale aanpak kindermishandeling gereed, die ook bestuurlijk zijn goedgekeurd. Regio Nijmegen zal zijn werkplan in najaar 2010 gereed hebben. Voorde uitwerking hiervan blijft de regiocoördinator hier tot juni 2012 in functie. Niet in alle regio's is een formele bestuurlijke goedkeuring aan de orde, omdat verantwoordelijkheden in dezen zijn gedelegeerd naar de regionale stuurgroep.
- Van de 37 regio's hebben er 15 een *regionaal handelingsprotocol* gereed en in uitvoering (in april 2010 waren dit er nog 5). Voor het einde van 2010 zullen nog eens 19 regio's een regionaal handelingsprotocol klaar hebben. Hier speelt een rol dat veel regio's hebben gewacht op het gereedkomen van het Basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Men streeft naar een goede integratie van dit model in al bestaande of in ontwikkeling zijnde ketenafspraken rond CJG, aanpak huiselijk geweld, verwijsindex, zorgcoördinatie, Veiligheidshuis en trajecten zoals Kindspoor. In elke regio wordt gezocht naar het 'RAAK-proof' maken van deze samenwerkingsafspraken en -structuren.
- Wat betreft *regionale scholingsplannen* zien we dat nu in 32 regio's een dergelijk plan gereed en in uitvoering is (in april 2010 waren dit er nog 17). Nog eens vier regio's zullen dit een scholingsplan voor het einde van 2010 klaar hebben. De doelgroepen en aanpakken van de scholing zijn divers. Veelgenoemde doelgroepen zijn de kinderopvang en het onderwijs. Vanuit de regionale startfoto's is gebleken dat reguliere scholing met name in deze werkvelden ontbreekt.

1. Landelijke beeld:

Regionale aanpak kindermishandeling in kaart gebracht

Op de volgende pagina's is de voortgang van de Regionale aanpak kindermishandeling overzichtelijk op landkaarten van Nederland weergegeven. Hiermee wordt in een oogopslag duidelijk hoe de stand van zaken is wat betreft belangrijke ontwikkelingen en mijlpalen. Vervolgens is er per landkaart een toelichting gegeven.

Startfoto Regionale aanpak kindermishandeling

Startfoto Regionale aanpak kindermishandeling

Stand van zaken:

Alle regio's hebben de startfoto gereed, zoals reeds is gemeld in de vorige (derde) voortgangsrapportage, d.d. april 2010.

Voor alle 37 regio's is een vragenlijst *Checklist Startfoto* ontwikkeld. Het doel van deze checklist was de regiocoördinatoren een instrument te bieden om in hun eigen regio – waar gewenst voor alle regiogemeenten afzonderlijk - de aanvangssituatie van de aanpak van kindermishandeling in kaart te brengen. Daarbij vormde het maken van deze startfoto met behulp van de checklist ook een middel om per regio een door alle partijen gedragen inzicht te genereren in prioriteiten voor gewenste acties, als aanzet voor het regionale werkplan.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft in april 2010 een uitgebreide eindrapportage gepubliceerd van alle tot maart 2010 aangeleverde regionale startfoto's (zie voor het volledige rapport www.aanpakkindermishandeling.nl). Voor een uitgebreide samenvatting hiervan verwijzen wij naar vorige (derde) voortgangsrapportage Regionale aanpak kindermishandeling van april 2010.

Regionaal werkplan

Regionaal werkplan

Stand van zaken:

In 36 regio's (97%) is een regionaal werkplan bestuurlijk goedgekeurd en gereed voor uitvoering. Eén regio (Nijmegen) heeft, vooral als gevolg van een latere start, het werkplan nog in voorbereiding.

(Zie ook Bijlage 1, Tabel mijlpalen en prognose per 15 oktober 2010, kolom 2).

Voor een uitgebreid overzicht van alle regionale werkplannen verwijzen we naar hoofdstuk 2: Ontwikkelingen per regio. Daar worden per regio gedetailleerd de actiepunten uit de werkplannen beschreven. Samenvattend zien we dat praktisch alle regio's aandacht besteden aan de onderstaande punten, waarbij de voorbereiding op de toekomstige wet meldcode een centrale plaats inneemt:

- Invoeren van regionale samenwerkings- en meldafspraken op basis van de meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld.
- Aansluiten van de meldcode op (al bestaande) afspraken voor samenwerking en zorgcoördinatie, gekoppeld aan zowel de aanpak van huiselijk geweld als aan de CJG-ontwikkeling en de ontwikkeling van een verwijzindex.
- Hiermee samenhangend: verbeteren van de ketensamenwerking en duidelijke afspraken over zorgaanbod en -routes tussen voorzieningen. Met andere woorden: het 'RAAK-proof' maken van o.a. het CJG en het Advies- en Steunpunt Huiselijk geweld, zodat voor de sluitende aanpak van kindermishandeling belangrijke punten in de structuur van deze organisaties zijn opgenomen.
- Scholen van professionals voor het invoeren van en werken met de meldcode. Hierbij hoort ook het optimaliseren van deskundigheid en vaardigheden op het gebied van signaleren en gespreksvoering. Overigens vindt scholing op het gebied van vroegsignalering ook breder plaats (dus los van een meldcode), meer algemeen gericht op het vroegtijdig herkennen van opvoedings- en ontwikkelingsproblematiek en het bieden van ondersteuning aan ouders en kinderen. Als doelgroepen zien we bijna overal veel aandacht voor kinderopvang en onderwijs. Andere veel genoemde doelgroepen zijn huisartsen en jeugdgezondheidszorg. Soms zijn er specifieke doelgroepen, zoals hulpverleners in de GGZ en verslavingszorg voor volwassenen.
- Optimaliseren van het hele zorgcontinuüm. Daarbij verschillen de prioriteiten per regio.
 - In sommige regio's is er bijvoorbeeld expliciete aandacht voor de rol van ziekenhuizen (o.a. Den Haag, Utrecht, Enschede) door de invoering van een signaleringsinstrument (op afdelingen Spoedeisende Hulp of breder), een handelingsprotocol en afspraken over melden bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling.
 - In andere regio's zien we aandacht voor preventieve interventies, zoals voorlichting door kraamverzorgenden aan ouders over het *Shaken Baby* Syndroom, vroegsignalering van risicosituaties door verloskundigen en/of gynaecologen, de interventie Baby-Extra voor ouders met psychiatrische of verslavingsproblematiek of VoorZorg voor (aanstaande) ouders met diverse sociale of psychische problemen.
 - In weer andere regio's is er aandacht voor het verbeteren van specifiek zorgaanbod. Bijvoorbeeld door Eigen Kracht conferenties, ondersteuning voor kinderen van asielzoekers, of ondersteuning van kinderen van volwassen cliënten in de GGZ of verslavingszorg.
 - Daarbij is er ook toenemende aandacht voor de veiligheids situatie van kinderen, o.a. door trajecten Kindspoor, maar ook door de inzet van risico- of veiligheidstaxatie-instrumenten en een methodiek als *Signs of Safety*.
 - Tenslotte ligt in meerdere regio's het accent sterk op verbetering van samenwerken door de keten heen, bijvoorbeeld door het invoeren van (digitale) protocollen en routekaarten, door regulier (casuïstiek)overleg tussen uitvoerend werkers van diverse instellingen, door het bij organisaties aanstellen en creëren van een regionaal netwerk van

aandachtsfunctionarissen of door samenwerking aan te gaan met relatief onbekende partners, zoals bijvoorbeeld een woningbouwvereniging.

Regionaal handelingsprotocol

Regionaal handelingsprotocol

Stand van zaken:

Vijftien regio's (41%) hebben inmiddels een regionaal handelingsprotocol in uitvoering genomen (in april waren dit nog vijf regio's). Negentien regio's (51%) zullen voor het eind van 2010 een regionaal handelingsprotocol gereed hebben. Drie regio's zullen hun regionale handelingsprotocol in het begin van 2011 gereed hebben.

(Zie ook Bijlage 1, Tabel mijlpalen en prognose per 15 oktober 2010, kolom 3).

Bij een regionaal handelingsprotocol gaat het om regionale samenwerkingsafspraken, vastgelegd met alle bij de aanpak van kindermishandeling betrokken partijen, over de vragen: 'Wie doet wat wanneer en is waarvoor verantwoordelijk?' en 'Wie voert de regie op beleids- en uitvoeringsniveau?' Een compleet regionaal handelingsprotocol *Sluitende aanpak kindermishandeling* bevat de volgende componenten:

1. Op beleidsniveau: samenwerkingafspraken en een convenant Regionale aanpak kindermishandeling.
2. Op uitvoeringsniveau:
 1. (Samenwerkings)afspraken over signaleren en risicotaxatie, handelen bij zorgen en vermoedens, verwijzen, toeleiden en terugkoppelen, advies vragen en melden en zorgcoördinatie;
 2. Een regionale meldcode (gericht op handelen bij een vermoeden van kindermishandeling);
 3. Handelingsprotocollen voor de diverse betrokken instellingen.
3. Afspraken over implementatie: zorgen dat het werkt (o.a. door scholing, monitoring en evaluatie).

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft een handreiking voor de regio's gemaakt voor het 'op maat' maken van een regionaal handelingsprotocol. De handreiking is voorzien van een checklist en veel informatie over al bestaande landelijke en regionale meldcodes, convenanten etc. Dit alles is beschikbaar op www.aanpakkindermishandeling.nl.

Bij de vijftien regio's die een regionaal handelingsprotocol in uitvoering hebben genomen, zien we dat dit onderdeel verschillende invullingen heeft gekregen. Deze verschillen hebben te maken met het zo goed mogelijk willen aansluiten bij hetgeen regionaal al geregeld is en bij de behoeften van de betrokken partijen om hierop aanvullend nog extra zaken vast te leggen. Ten aanzien van de ontwikkeling van regionale handelingsprotocollen is er in de regio's behoefte aan duidelijkheid over en aansluiting bij twee ontwikkelingen inzake de *meldcode*:

- a) de implementatie vanuit het Rijk van de wettelijk verplichte Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling en
- b) de vraag hoe een regionaal handelingsprotocol zich verhoudt tot de nu landelijk in ontwikkeling zijnde digitale meldcode, op basis van de in Utrecht ontwikkelde site www.handelingsprotocol.nl. Het NJi is hierover in gesprek met VWS.

Hieronder volgt een greep uit de ontwikkelingen in de regio's.

- In *Amersfoort* sluit de regio aan bij het initiatief om het digitale protocol uit te breiden dat al eerder door de GG&GD Utrecht (www.handelingsprotocol.nl) was ontwikkeld voor de JGZ. Er is behoefte om het protocol uit te breiden naar andere sectoren, die onder de reikwijdte vallen van de nieuwe wet voor een verplichte meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarbij is nu het initiatief genomen om dit digitale protocol landelijk verder te ontwikkelen.
- *Almere* heeft een regionaal handelingsprotocol gedeeltelijk in uitvoering in de vorm van het digitale systeem Zorgoog (= Zorgelijk opvoed- en opgroeisituaties). Dit betreft onder andere een model voor signalering, digitaal stappenplan met uitgebreide inhoudelijke informatie en meldcode, met verbanden met de systemen voor zorgcoördinatie en verwijfsindex. Zorgoog wordt als groeimodel ontwikkeld met veldpartners en het CJG.

- In *Apeldoorn* worden in het kader van een regionaal handelingsprotocol kindermishandeling de bestaande afspraken getoetst die al zijn gemaakt in het kader van een samenhangende aanpak van huiselijk geweld.
- In *Arnhem* en *Arnhem-Achterhoek* wordt het regionale handelingsprotocol kindermishandeling geïntegreerd met bindende afspraken en werkmethodeïken die in CJG-verband en de lokale zorgnetwerken worden ontwikkeld. Het gaat hierbij onder andere om een meldcode die aansluit op het al bestaande regionaal model zorgcoördinatie. Vanuit de Regionale aanpak kindermishandeling wordt met name bepleit om regionaal op een eenduidige wijze te werken.
- In *Breda* betreft het regionaal handelingsprotocol een convenant dat is ondertekend door alle relevante kernpartners voor een regionale meldcode, gebaseerd op het model van de Rotterdamse meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.
- In *Eindhoven* wordt het regionale handelingsprotocol gevormd door een protocol kindermishandeling plus een werkboek, dat is kortgesloten met professionals van het CJG en ambtenaren Onderwijs en Jeugd.
- In *Leiden* is het regionale handelingsprotocol gedeeltelijk in uitvoering. Samenwerkingsafspraken vormen onderdeel van de convenanten jeugdbeleid, CJG, Verwijsindex en zorgcoördinatie én de regionale meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. Het convenant jeugdbeleid - jeugdzorg 2009-2012 is op 27 november 2009 ondertekend. De regionale meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling is in ontwikkeling en zal naar verwachting voorjaar 2011 gereed zijn.
- In *Rotterdam, Spijkenisse en Vlaardingen* wordt gewerkt met de regionale meldcode Huiselijk geweld en de daarbij behorende samenwerkingsafspraken. Alle gemeenten in de Stadsregio Rotterdam hebben een intentieverklaring ondertekend om deze meldcode per 1 januari 2011 in te voeren in de eigen organisatie en in 2012 als voorwaarde bij subsidieverstrekingen te hanteren. Dit betekent dat alle instellingen die gemeentelijke subsidie ontvangen de meldcode en samenwerkingsafspraken in de eigen organisatie gaan hanteren.
- In *Venlo* betreft het regionaal handelingsprotocol een set van regionale samenwerkingsafspraken betreffende kindermishandeling en huiselijk geweld, en een bijbehorende routekaart. Dit geheel is gereed en zal eind 2010 in een eindbijeenkomst met alle betrokken partijen worden vastgesteld.
- In *Vlissingen* is bij de invulling van het regionaal handelingsprotocol gekozen voor een model van bestaande samenwerkingsafspraken (het 'Zeeuwse model'), dat regelmatig door de regiocoördinator wordt geëvalueerd en wordt gezien op de noodzaak tot bijstelling. Kern van de samenwerkingafspraken rond kindermishandeling wordt gevormd door de *Signs of Safety* methode. Vrijwel alle samenwerkingspartners denken en handelen vanuit dit kader, hetgeen de samenwerking op alle fronten ten goede komt, men spreekt dezelfde taal. Dit is de reden waarom er geen behoefte bestaat aan een nieuw/ander regionaal handelingsprotocol; de bestaande middelen volstaan.

Regionaal scholingsplan

Regionaal scholingsplan

Stand van zaken:

Van de 37 regio's hebben er inmiddels 32 (87%) een regionaal scholingsplan in uitvoering genomen (in april waren dit nog 17 regio's). Daarnaast zullen vier regio's (11%) hun scholingsplan nog dit jaar gereed en/of in uitvoering hebben. Eén regio (Nijmegen) zal het scholingsplan medio 2011 gereed hebben.

(Zie ook Bijlage 1, Tabel mijlpalen en prognose per 15 oktober 2010, kolom 4).

Er is en wordt veel gedaan ten behoeve van scholing. Hieronder volgt een greep uit de regionale scholingsplannen die inmiddels in uitvoering zijn genomen. Kanttekening vooraf is dat veel regio's waar inmiddels een regionaal scholingsplan in uitvoering is genomen aanlopen tegen het probleem dat organisaties vaak weinig budget hebben voor scholing, en daarnaast moeilijk personeel kunnen vrij roosteren. Hierdoor wordt een snelle uitvoering van de scholing belemmerd. Uit de lopende scholingsplannen het volgende:

- In *Almere* wordt gewerkt aan scholing met een digitaal handboek CJG/RAAK, door middel van e-learning van *The Next Page* van de Augeo Foundation. De meldcode en het handelingsprotocol zijn onderdeel van de scholing.
- In *Amersfoort* wordt in 2010 voorrang gegeven aan scholing die zich richt op signaleren/handelen, gesprekstechnieken en het gebruik van de meldcode en de Verwijsindex. Prioriteit wordt gegeven aan scholing van het onderwijs, kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, BSO en de frontoffice medewerkers van de CJG's. Het onderwijs is moeilijk en masse te bereiken.
- In *Apeldoorn* vindt scholing plaats over signaleren en gespreksvoering, met name bij kinderopvang, peuterspeelzalen en het primair onderwijs.
- In *Breda* is een scholingsaanbod ontwikkeld dat regiobreed wordt aangeboden en de eerste trainingen zijn gegeven. Daaruit is gebleken dat de trainingen onvoldoende aansloten bij de leervragen van de deelnemers. De training is, in overleg met het veld, aangepast. Ook liggen er knelpunten bij de financiering en beschikbaarheid van professionals voor scholing. Daarvoor wordt een oplossing gezocht.
- In *Delft* is het servicepunt Haaglanden opgezet, dat onder andere ondersteuning gaat bieden bij de implementatie van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling en bij scholing op het gebied van signaleren en handelen.
- In 2010 wordt in *Den Bosch* een serie voorlichtingen gegeven over de taken van het onderwijs en hun rol in het netwerk bij de aanpak van kindermishandeling. Deze voorlichtingen zijn gebaseerd op een vragenlijstonderzoek in 2009 in onder meer het onderwijsveld (PO, VO, SO en MBO). Ook worden bestaande netwerken in het onderwijsveld geïnformeerd over o.a. de aanpak van kindermishandeling, meldcode, deskundigheidsbevordering en het betrekken van verschillende beroepsgroepen zoals schoolmaatschappelijk werkers. Daarnaast zijn in het kader van de CJG-ontwikkeling 1100 leerkrachten in het reguliere PO geschoold op vroegsignalering en aanpak van kindermishandeling, en worden voor het VO activiteiten voorbereid.
- In *Den Helder* is het scholingsplan nu gedeeltelijk in uitvoering. Hierbij is één van de uitgangspunten dat alle instellingen de deskundigheidsbevordering van de eigen instelling organiseren. Zij moeten er dan ook zelf voor zorgen dat de professionals met het instellingsprotocol kindermishandeling/huiselijk geweld kunnen werken. De Regionale aanpak kindermishandeling geeft hieraan een scholingsimpuls in 2010.
- In *Dordrecht* wordt het scholingsaanbod uitgevoerd in samenhang met scholing omtrent de Verwijsindex. Op deze manier is er een integraal aanbod in het kader van vroegsignalering. Tevens is er aandacht in de training voor het implementeren van de meldcode. Gezien de roosters van organisaties en onderwijs is het moeilijk om de trainingen in een kort tijdsbestek uit te voeren.
- In *Eindhoven* is een map samengesteld met het scholingsaanbod dat in de regio aanwezig is. Inmiddels is er een poule van getrainde professionals gevormd van verschillende instellingen

(o.a. JGZ, SMW), die training/voorlichting geven andere professionals in het veld. Voordeel van deze werkwijze is dat de expertise binnen instellingen blijft, de kosten lager zijn en er meer draagvlak binnen instellingen is.

- In *Enschede* is het een scholingsplan in uitvoering gericht op training van vroegtijdig signaleren en *Triple P*. Gefaciliteerd door de provincie Overijssel en breed aangeboden aan kinderopvang, peuterspeelzalen en basisscholen. Dit vindt plaats in afstemming met de procesafspraken die in deze regio zijn gemaakt rond de ontwikkeling van het CJG.
- *Gouda* is gestart met een training *Omgaan met vermoedens van kindermishandeling* voor peuterspeelzalen, kinderopvang en het onderwijs. Omdat het voor scholen lastig blijkt om personeel vrij te roosteren worden, om scholen toch te ondersteunen, nu ook JGZ-artsen en Schoolmaatschappelijk Werkers opgeleid.
- In *Helmond* zijn aanbieders van scholing gekozen voor een aantal sectoren/beroepsgroepen. Voor de sector basisonderwijs is een verdiepingmodule kindermishandeling in het scholingscurriculum ontwikkeld. Er wordt op dit moment volop uitvoering gegeven aan de training van intern begeleiders binnen het onderwijs. Het aanbod bestaat uit een basistraining, een training gespreksvoering, alsmede een IB-studiemap en een gratis lespakket voor midden- en bovenbouw voor training van leerkrachten binnen de eigen school. Dit gaat in samenwerking met de provinciale ondersteuningsorganisatie K2 en met gebruik van de ervaringen met dit model in Eindhoven. Zo wordt ook in Helmond gewerkt met een trainerspoule.
- In *Leeuwarden* is een basistraining *Preventie en aanpak kindermishandeling* in afstemming/samenwerking met het CJG van start gegaan. Bereikte doelgroepen zijn primair onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzalen. In januari 2011 start een scholing voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs.
- In de provincie *Limburg* wordt een breed scala aan activiteiten op het gebied van deskundigheidsbevordering aangeboden. Binnen het werkveld onderwijs is het aanbod in eerste instantie gericht op het primair onderwijs. Het aanbod voor het voortgezet onderwijs volgt nog. Verder is er ook aanbod voor: verloskundigen, kinderopvang, peuterspeelzalen, jeugdhulpverlening, jeugdzorg, huisartsen en paramedici.
- Vermeldenswaard is dat de gemeente *Tilburg* 1 miljoen euro uittrekt voor een omvangrijk scholingsplan. Het eerste traject, voor de sector kinderopvang, is gestart in maart 2010. De twee volgende trajecten zijn: hulpverleners (start najaar 2010) en onderwijs (naar verwachting schooljaar 2010/2011).
- In *Vlissingen* is een overzicht samengesteld met het scholingsaanbod dat in de regio aanwezig is. Activiteiten van de Regionale aanpak kindermishandeling met betrekking tot structurele deskundigheidsbevordering worden hierop afgestemd.
- In *Zaanstad* is het voornemen dat elke (grote) regionale organisatie die zich bezig houdt met kinderen en jeugd per medio 2011 een aandachtsfunctionaris kindermishandeling/huiselijk geweld heeft, die specifieke scholing ontvangt. Daarnaast is er voor het vrijwilligerswerk en de sportverenigingen per medio 2011 een structureel aanbod gecreëerd voor de aanpak Kindermishandeling en Huiselijk Geweld in samenwerking met bijvoorbeeld het Regiocollege. Tevens heeft elke vrijwilligersorganisatie/sportvereniging/ buurthuis/dorps huis een handreiking (factsheet) ontvangen hoe om te gaan met kindermishandeling en huiselijk geweld, met daarbij informatie over regionale instellingen. Dit wordt elk jaar geactualiseerd en gecontinueerd. Vanaf 2011 worden daarbij ook de lokale CJ(G)'s genoemd. Ook worden er beslisbomen in de eerste en tweede lijn geïmplementeerd. Er wordt dus samengewerkt met huisartsen(post) en ziekenhuizen.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft een Databank Bij- en Nascholing (DANS) beschikbaar op internet, waarbinnen een specifiek overzicht is opgenomen van na- en bijscholing op het gebied van de aanpak van kindermishandeling. Regio's kunnen deze databank raadplegen als zij op zoek zijn naar deskundige (eventueel gecertificeerde) scholingsaanbieders. Zie hiervoor www.aanpakkindermishandeling.nl.

2. Ontwikkelingen per regio

In dit hoofdstuk wordt per regio ingegaan op vier punten.

Ten eerste de stand van zaken ten aanzien van de procesafspraken/mijlpalen: Regionaal werkplan Regionaal handelingsprotocol, Regionaal scholingsplan.

Ten tweede worden actiepunten uit de regionale werkplannen beschreven die de regio's zelf in de enquête noemen.

Ten derde wordt gerapporteerd of er sprake is van een (bestuurlijke) continuering na 2010 van de huidige regionale aanpak van kindermishandeling.

Ten vierde worden per regio interessante ontwikkelingen of *aanbevolen activiteiten* beschreven, zoals de implementatieadviseurs die aangeven in hun maandrapportages of de regio's die zelf noemen in de enquête.

De peildatum voor de hier beschreven ontwikkelingen is 15 september 2010.

Alkmaar

In Alkmaar is het regionale werkplan bestuurlijk vastgesteld (via portefeuillehoudersoverleggen) en in uitvoering.

Het regionale werkplan van Alkmaar bevat vier actiepunten, te weten:

1. Invoeren van een meldcode (dit is in voorbereiding)
2. Opstellen en uitvoeren scholingsplan (in voorbereiding)
3. Handreiking CJG (in uitvoering. Het blijkt echter lastig om dit in alle deelgemeenten ingevoerd te krijgen)
4. Opstellen en invoeren van een regionaal handelingsprotocol (in voorbereiding)

Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding, de verwachting is dat dit in december 2010 gereed is. Een regionaal scholingsplan is in oktober 2010 klaar.

Bestuurlijke continuering van de regionale aanpak kindermishandeling na 2010 vindt plaats door onderbrenging bij bestaande stuurgroepen. Hierbij vindt ambtelijke ondersteuning plaats door de beleidsambtenaar die nu tevens regiocoördinator Regionale aanpak kindermishandeling is.

Als een aanbevolen activiteit uit deze regio wordt genoemd het uitvoeren van een 9-minuten praktijkbezoek bij huisartsen. Hierin komt een medewerker van een AMK of ASHG langs tijdens het reguliere spreekuur van de huisarts. Tijdens dit consult wordt aandacht gevraagd voor kindermishandeling en wordt een beslisboom achtergelaten. Dit initiatief wordt gesteund door regionale huisartsenorganisaties en begeleid door onder andere nieuwsbrieven en een conferentie.

Almere

In Almere is het regionale werkplan bestuurlijk goedgekeurd door de stuurgroep huiselijk geweld en inmiddels in uitvoering.

Het regionale werkplan van Almere bevat de volgende actiepunten:

1. Eenduidigheid zorgmelding van politie bij JGZ/BJZ en steunpunt huiselijk geweld (in voorbereiding).
2. Handelingsprotocol Zorgoog uitbreiden voor volwassenen (in uitvoering).
3. Integraal scholingsplan (in uitvoering).
4. Rol/functie aandachtsfunctionaris (in uitvoering) Hier moet nog een klankbordgroep worden vastgesteld die beleidsmatig de ontwikkelingen volgt op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling. De exacte agenda van deze klankbordgroep moet nog worden ontwikkeld.
5. Borging realiseren (in voorbereiding).

Een regionaal handelingsprotocol is in uitvoering in de vorm van het digitale systeem Zorgoog (= Zorgelijke opvoed- en opgroeisituaties). Dit systeem, met een meldcode en een stappenplan, betreft een groeimodel dat ontwikkeld wordt met veldpartners en coördinatoren van het CJG. De afstemming tussen organisaties vraagt daarbij de nodige aandacht.

Ook het regionale scholingsplan is in uitvoering. Een knelpunt in deze uitvoering is dat te weinig deelnemers van organisaties beschikbaar zijn, ondanks dat hierover op bestuurlijk niveau afspraken zijn gemaakt.

Bestuurlijke continuering na 2011 vindt plaats door onderbrenging van de Regionale aanpak kindermishandeling bij de stuurgroep huiselijk geweld / kindermishandeling. Deze wordt ambtelijk ondersteund door de beleidsgroep huiselijk geweld / kindermishandeling.

Als een aanbevolen activiteit van deze regio noemt Almere het gezamenlijk met betrokken partners werken aan duidelijke afspraken over zorgmeldingen.

Amersfoort

Het regionale werkplan in Amersfoort is bestuurlijk goedgekeurd en in uitvoering. Het regionale werkplan van Amersfoort bevat de volgende actiepunten:

1. Ontwikkeling Utrechtse Meldcode en brochure bij de meldcode (is in uitvoering).
2. Digitaal handelingsprotocol (is gedeeltelijk in uitvoering).
3. Werkconferentie voor KDV/peuterspeelzalen/BSO over 'Signaleren en handelen bij zorgen over een kind' (is in uitvoering).
4. Uitvoeren *RAAK-proof A4* in elk CJG (is in uitvoering).
5. Gezamenlijke training meldcode en VIR in samenwerking met trainers van Bureau jeugdzorg Utrecht (in uitvoering).

Daarbij verloopt de uitvoering weliswaar volgens plan, maar er worden ook belemmeringen geconstateerd. Een knelpunt betreft het beschikbare budget. Organisaties geven aan onvoldoende middelen te hebben om zorgcoördinatie volledig uit te voeren. Tevens is deelname aan de diverse casusoverleggen niet altijd meer mogelijk op basis van beschikbare capaciteit en budget. Zorgcoördinatie, samenwerken en informatie uitwisselen vormen de basis voor een systeemgerichte effectieve hulpverlening. Ondanks beperkingen wordt er gekeken naar creatieve oplossingen om efficiënter te kunnen werken.

Een ander knelpunt betreft de planning: de landelijke ondersteuning en communicatie rondom de meldcode huiselijke geweld en kindermishandeling komen nu op gang. Ook de CJG's komen langzaam in een fase van ontwikkeling waarbij er meer aandacht kan zijn voor de inhoud van werkprocessen. Voor de uitvoering van de speerpunten rondom de meldcode en de borging van de Regionale aanpak kindermishandeling binnen het CJG is het nodig om 2011 te gebruiken voor daadwerkelijke implementatie.

Een regionaal handelingsprotocol is in uitvoering. Hierbij wordt als belemmerende factor genoemd dat in het veld verwarring ontstaat over de positionering van de meldcode ten opzichte van de Verwijsindex en de regels voor gegevensuitwisseling (wel of niet toestemming vragen en in welk stadium van het proces). Inmiddels is er redelijke consensus in de regio en wordt gewerkt aan een gecombineerde communicatie-uiting over Meldcode en Verwijsindex en een gecombineerde inhoudelijke training voor in eerste instantie het onderwijs. Omdat er in de regio vergaande samenwerkingsafspraken zijn gemaakt door de partners van het CJG, waarvan de meldcode integraal onderdeel vormt, en tevens specifiek aandacht is besteed aan het signaleren van kindermishandeling en huiselijk geweld, is het wachten op het verder uitbreiden van het digitaal handelingsprotocol zodat overzichtelijk wordt voor de regio welke afspraken er per sector en beroepsgroep zijn gemaakt. Naast de afspraken binnen het CJG zijn er ook afspraken gemaakt rondom het handelen bij vermoedens van KM binnen de medische sector en de aanpak huiselijk geweld.

Ook een regionaal scholingsplan is in uitvoering. In dit plan zijn de volgende doelgroepen geprioriteerd: onderwijs, kinderdagverblijven/peuterspeelzalen/BSO en frontoffice medewerkers CJG. Het onderwijs is moeilijk en masse te bereiken en het vraagt om een lobby op verschillende niveaus om individuele scholen te betrekken. Consequentie is dat het overzicht

van wie welke scholing/training heeft gehad een puzzel op zich is. Het is een tijdsintensief project op zich om het onderwijs te betrekken, maar het combineren met de VIR zou winst moeten opleveren.

Continuering na 2010 wordt geborgd doordat de aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld integraal onderdeel wordt van het regionale CJG convenant. Het partneroverleg van het CJG Amersfoort zal toezien op de uitvoering van de speerpunten RAAK in samenhang met VIR en JIT. De regionale begeleidingsgroep huiselijk geweld zal de implementatie van de meldcode ook na 2010 monitoren. Het ambtelijk overleg Jeugd (Eemland en Zuid-Oost) zal hierbij ondersteuning verlenen.

Als aanbevolen activiteit noemt de regio Amersfoort diverse activiteiten, die hier alleen puntsgewijs worden opgesomd:

- Het Medisch Coördinerend Centrum Eemland (MCCE) heeft een richtlijn 'Vermoeden op Kindermishandeling' ontwikkeld. Dit moet leiden tot een betere samenwerking rondom een gezin.
- ASHG Eemland-Heuvelrug en AMK hebben samenwerkingsafspraken gemaakt om te zorgen voor een zo goed mogelijk sluitend vangnet voor minderjarige slachtoffers en getuigen van huiselijk geweld of om bij geweld in een zo vroeg mogelijk stadium in te grijpen.
- GGD Midden-Nederland heeft via haar preventieprogramma 'Schoolkracht' kindermishandeling onder de aandacht gebracht bij basis- en voortgezet onderwijs. Zo is kindermishandeling opgenomen als item in het te formuleren schoolgezondheidsbeleid.
- Onder de noemer Jong Centraal werken organisaties voor lokale jeugdhulpverlening, jeugdzorg en onderwijs samen in het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) in Amersfoort. In dat kader zijn ook verregaande afspraken gemaakt over de Verwijsindex Risicjongeren, meldcode en de regionale aanpak kindermishandeling.

Amsterdam-Amstelland

Het regionale werkplan in Amsterdam-Amstelland is bestuurlijk goedgekeurd door zowel het college van de centrumgemeente als door de colleges van de omringende gemeentes.

Actiepunten uit het regionale werkplan van de regio Amsterdam-Amstelland zijn:

1. Diverse preventieactiviteiten (deze zijn in uitvoering, maar er ontstaat vertraging door onvoldoende personele capaciteit).
2. Herzien protocol kindermishandeling aan de hand van de Wet meldcode (o.a. Amsterdams protocol naar provinciaal protocol). Hier vindt de uitvoering plaats zoals in de voorbereiding vastgelegd.
3. Beslisbomen voor 1^e en 2^e lijns medische zorgverleners bij huiselijk geweld en kindermishandeling. Ook hier vindt de uitvoering plaats zoals vastgelegd en zijn er geen factoren die de uitvoering belemmeren.
4. Scholing/netwerk aandachtsfunctionarissen. Dit actiepunt is in voorbereiding.
5. Zorgaanbod: onderzoek naar hulpverlening aan kinderen/gezinnen bij huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit actiepunt is in uitvoering zoals in de voorbereiding is vastgelegd.

De uitvoering vindt plaats zoals in het plan vooraf vastgelegd, maar er vindt wel vertraging plaats door onvoldoende personele capaciteit in deze grote regio.

Een regionaal handelingsprotocol is in oktober 2010 gereed. Hetzelfde geldt voor een regionaal scholingsplan.

De aanpak kindermishandeling zal bestuurlijk na 2010 worden gecontinueerd door onderbrenging bij de Stuurgroep Huiselijk Geweld. Het is nog onbekend of een ambtelijk overleg deze stuurgroep na 2010 zal ondersteunen.

Deze regio ziet de ontwikkeling van beslisbomen voor 1^e en 2^e lijns medische zorgverleners bij huiselijk geweld en kindermishandeling als een *aanbevolen activiteit* die ook voor andere regio's interessant kan zijn

Apeldoorn

Het regionale werkplan van de regio Apeldoorn is in uitvoering, met bestuurlijke goedkeuring door de Stuurgroep Huiselijk Geweld. Een regionaal handelingsprotocol is eveneens in uitvoering. Hierbij wordt de toepasbaarheid van de bestaande afspraken in het kader van Huiselijk Geweld getoetst, om vast te stellen of deze afspraken kunnen gelden als regionaal handelingsprotocol. Ook een regionaal scholingsplan is in uitvoering.

Actiepunten uit het regionale werkplan zijn:

1. Scholing in signaleren en gespreksvoering over signalen (in uitvoering).
2. Optimaliseren signaleringsfunctie, met name bij peuterspeelzalen, kinderopvang en het primair onderwijs (in uitvoering).
3. Informatie delen, zowel binnen als buiten de beroepsgroep (in uitvoering).
4. Aandacht voor protocollen en meldcodes in diverse branches/BIG-beroepen (in uitvoering).
5. Aanscherpen van het gespreksprotocol voor consultatiebureaus bij standaard huisbezoeken aan jonge/aanstaande ouders (in uitvoering).

Ten aanzien van actiepunten 4 en 5 wordt geconstateerd dat landelijke protocollen van o.a. huisartsen (en andere BIG-beroepen) adequate informatieuitwisseling in de weg staan.

Bestuurlijke continuering na 2010 vindt plaats via de bestaande Stuurgroep Huiselijk Geweld. Kindermishandeling is bovendien een thema dat is vastgelegd in het convenant Jeugdzorg/Jeugd beleid met de provincie Gelderland. De looptijd van dit convenant is 2010 t/m 2012. Hierbij vindt ondersteuning plaats vanuit het regionaal ambtelijk overleg Jeugd.

Als good practice noemt de regio Apeldoorn drie activiteiten:

- Een training van drie dagdelen m.b.t. vroegsignalering.
- Bijeenkomsten van een dagdeel over vroegsignalering, met verschillende workshops.
- Een subsidieregeling voor tegemoetkoming in de kosten van de training vroegsignalering.

Arnhem

In de regio Arnhem is het regionale werkplan bestuurlijk goedgekeurd door de stuurgroep Jeugd (met vertegenwoordiging van alle regiogemeenten) en in uitvoering.

Een regionaal handelingsprotocol is gereed en in uitvoering, maar bestuurlijke goedkeuring moet formeel nog plaatsvinden in oktober 2010. Een regionaal scholingsplan is eveneens gereed.

Actiepunten uit het regionale werkplan zijn:

1. Zorgcoördinatiemodel ontwikkelen
2. Scholing in werken met zorgcoördinatiemodel
3. Ondersteuning invoeren meldcode
4. Scholing vroegsignalering
5. Aansluiting regionale visie en ontwikkelingen preventie (opgroei- en opvoedondersteuning) middels lidmaatschap werkgroep preventie (vanuit overleg kernpartners CJG)

Bestuurlijk continuering na 2010 vindt plaats door continuering van de stuurgroep Jeugd; de aanpak kindermishandeling wordt onderdeel van het bestuurlijk overleg CJG en blijft daarmee impliciet aandachtspunt van de stuurgroep, met bijbehorende ambtelijke ondersteuning.

Als good practice noemt de regio Arnhem de samenwerking in één casusoverleg van Veiligheidshuis, ASHG, Back-office CJG (o.a. prokid-meldingen politie). Dit casusoverleg, waarbij de organisaties ook onder één dak zitten, is in juli 2010 van start gegaan. Om nu reeds van een good practice te spreken is misschien wat vroeg, maar de verwachting is evident dat dit een good practice wordt.

Arnhem-Achterhoek

In de regio Arnhem-Achterhoek is het regionale werkplan in uitvoering, goedgekeurd door de stuurgroep Jeugd (waarin alle regiogemeenten vertegenwoordigd zijn).

Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding, maar dit zal niet voor het einde van 2010 gereed zijn. Hierin wordt een link gelegd naar de werkmethode binnen het CJG en de lokale zorgnetwerken met vanuit de Regionale aanpak kindermishandeling het pleidooi om regionaal op een eenduidige wijze te werken. Hierbij speelt de vraag hoe dit regionale handelingsprotocol zich verhoudt tot het thans landelijk in ontwikkeling zijnde digitale handelingsprotocol. Het regionale scholingsplan is per september 2010 gereed.

Het regionale werkplan van Arnhem-Achterhoek kent de volgende vijf actiepunten:

1. Ontwikkeling regionaal scholingsplan (in voorbereiding)
2. Maken van een regionaal handelingsprotocol (in voorbereiding)
3. Verbeteren samenwerking met GGZ, verslavingszorg en zorg voor verstandelijk gehandicapten (in voorbereiding). Gezien de beperkingen van het budget voor de regionale aanpak kindermishandeling kan ondersteuning niet per organisatie worden geleverd. Organisaties worden collectief schriftelijk geïnformeerd.
4. Elke instelling heeft een meldcode en handelt ernaar (in voorbereiding).
5. Voorlichting over Shaken Baby Syndroom (in voorbereiding).

Bestuurlijke continuering na 2010 is op dit moment nog onduidelijk. Deze vraag is voorgelegd aan de ambtelijke stuurgroep.

Breda

Het regionale werkplan van regio Breda is in uitvoering en bestuurlijk goedgekeurd in bespreking met burgemeesters en/of wethouders van de individuele gemeenten. Zowel een regionaal handelingsprotocol als een regionaal scholingsplan zijn in uitvoering.

Regio Breda heeft de volgende actiepunten geformuleerd in zijn werkplan:

1. Dagelijkse briefing huiselijk geweld en kindermishandeling door politie, steunpunt huiselijk geweld en maatschappelijk werk, in afstemming met Bureau jeugdzorg (in uitvoering). Een knelpunt is hier dat afstemming tussen verschillende casusoverleggen HG en KM in de regio complex is en veel tijd vraagt.
2. Scholing op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling (in uitvoering). Knelpunten zijn hier de beschikbaarheid c.q. het vrij spelen van professionals voor het volgen van scholing, beperkte scholingsbudgetten van organisaties en een lange doorlooptijd voor het financieren van scholing binnen organisaties.
3. Optimaliseren regionale kennis en toepassing op het gebied van privacyvraagstukken (in voorbereiding).
4. Jaarlijks verstrekken van beleids- en stuurinformatie over huiselijk geweld en kindermishandeling aan gemeenten. De voorbereiding is in september 2010 gestart, omdat de behoefte aan deze informatie tijdens de recente gespreksronde met individuele gemeenten naar voren is gekomen.
5. Versterken van de systemische aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De voorbereiding hiervan start in september 2010, omdat de ontoereikende systemische aanpak bij huiselijk geweld en kindermishandeling pas tijdens een onlangs gehouden evaluatie van het afhandelen van de huisverboden expliciet naar voren is gekomen.

Bij de uitvoering is een algemene belemmering dat partners in het veld beperkt beschikbaar zijn voor werkgroepactiviteiten en scholing. Wat betreft het scholingsplan liggen er knelpunten bij de financiering en beschikbaarheid professionals voor scholing.

Bestuurlijke continuering is er in ieder geval tot 2012. De aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld zijn gekoppeld in één programma. Onderzocht wordt of borging kan plaatsvinden door een blijvende koppeling van het thema kindermishandeling aan huiselijk geweld te realiseren. Ondersteuning vindt plaats door bestuurlijke en ambtelijke aandachtsfunctionarissen voor huiselijk geweld.

Breda benoemt twee *aanbevolen activiteiten*, die mogelijk ook voor andere regio's interessant zijn:

- Programmatische aanpak met maximaal olievlekeffect doordat werkgroepleden inzichtgevende interviews uitvoeren met hun eigen organisatieachterban. Aansluitend hierop stelt men een advies/plan van aanpak op voor de eigen organisatie.
- Het project Samen Starten richt zich op het voorkomen van psychische, emotionele en gedragsstoornissen bij jonge kinderen (0-12 jaar) Het project is begonnen bij 3 gemeenten (waaronder Breda) en inmiddels werken 83 gemeenten hiermee. Basis is het DMO-protocol ontwikkeld door de UvA. Gaat uit van oplossingsgericht werken en eigen kracht van gezinnen. Er wordt ook een risicotaxatie instrument gebruikt, namelijk de CARE-NL. Het project bestaat inmiddels uit:
 - een extra interventie in de 1e lijn door gezinscoaches
 - een expertteam voor het bespreken van moeilijk gevallen
 - een projectgroep voor beleidsvoorbereiding
 - een stuurgroep voor besluitvorming en meenemen/oplossen van gesignaleerde problemen naar organisatieachterban (zie programmaplan, nieuwsbrieven en stroomschema)
 - een pakket aan interventies die zonder voorafgaande indicatie direct ingezet kunnen worden

Delft

Het regionale werkplan in Delft is gereed en is bestuurlijk goedgekeurd door de gemeente Delft, maar formeel nog niet door de drie omliggende gemeenten. Het werkplan is inmiddels in uitvoering. Het regionale werkplan van regio Delft bevat de volgende actiepunten:

1. Borging van de aandacht voor het onderwerp kindermishandeling .
2. Opzetten van een aandachtsfunctionarissen netwerk .
3. Invoeren, actualiseren en implementeren van de protocollen ten aanzien van kindermishandeling binnen instellingen .
4. Deskundigheidsbevordering & scholing .
5. Regionaal handelingsprotocol ten aanzien van kindermishandeling .

Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding, waarbij wordt bekeken of in het convenant van Delft rondom huiselijk geweld het stuk kindermishandeling grotendeels kan worden meegenomen. Een regionaal scholingsplan is gereed en in uitvoering genomen. Het opzetten van een servicepunt Haaglanden (zie hieronder) beslaat een groot deel van het scholingsplan.

Een belemmering bij de uitvoering van het werkplan is dat in de gehele regio zeer veel deskundigheidsbevordering is gewenst, maar er helaas geen budget is vanuit RAAK om dit te financieren. De organisaties hebben hier zelf ook niet altijd genoeg financiële middelen voor.

Er is nog geen zicht op continuering van de regionale stuurgroep na 2010 of onderbrenging van de Regionale aanpak kindermishandeling bij een andere regionale stuurgroep. Ook is nog onbekend in hoeverre er ambtelijke ondersteuning of naleving zal zijn van de afspraken uit de werkplannen.

Als een *aanbevolen activiteit* noemt Delft het opzetten per 1 september 2010 van een servicepunt Haaglanden. Dit servicepunt gaat ondersteuning bieden bij de implementatie van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en bij het signaleren en handelen betreffende kindermishandeling. De helpdesk zal naar verwachting een belangrijke succesfactor zijn bij de implementatie van de meldcode. De helpdesk zou de volgende taken moeten vervullen:

- Uitvoeren van quickscans
- Informatie en advies
- Hulp bij de ontwikkeling van organisatiespecifieke meldcodes
- Training en scholing
- Netwerken aandachtsfunctionarissen beheren
- Monitoring van het implementatieproces op regionaal/gemeentelijk niveau

Den Bosch

Het regionaal werkplan is in Den Bosch gereed en bestuurlijk goedgekeurd in het regionaal bestuurlijk overleg Huiselijk geweld en Kindermishandeling. Vooraf is bij een aantal gemeenten het regionale werkplan in de afzonderlijke colleges vastgesteld. Het werkplan is inmiddels ook in uitvoering en de vijf belangrijkste actiepunten zijn in voorbereiding. Dit zijn:

1. Voorwaarden bij de Regionale aanpak kindermishandeling
2. Het voorkomen van kindermishandeling
3. Signaleren
4. Stoppen en schade beperken
5. Netwerk en samenwerken

Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding en de verwachting is dat het protocol eind 2010 gereed zal zijn. Het regionale scholingsplan is in uitvoering en verloopt volgens plan. De regionale stuurgroep wordt na 2010 gecontinueerd en ondersteund door een ambtelijk overleg.

Een inspirerende werkwijze in deze regio is dat in het netwerk van de aanpak kindermishandeling ook de organisaties van de geïndiceerde jeugdzorg, GGZ en de verslavingszorg zijn vertegenwoordigd. Daarnaast ook organisaties die werken met kinderen met een beperking, de ziekenhuizen in de regio (drie stuks) en vertegenwoordigers van huisartsen. Gezamenlijk worden de speerpunten aangepakt. Op deze manier wordt meer inzicht verkregen in elkaars werkzaamheden. Ook knelpunten in de samenwerking worden zichtbaar en aangepakt.

Den Haag

In Den Haag is het regionaal werkplan gereed en bestuurlijk goedgekeurd door de colleges van de centrumgemeente en de omringende gemeenten. Het werkplan is inmiddels in uitvoering. De belangrijkste actiepunten in het Haagse werkplan zijn:

1. Maatschappelijke norm ten aanzien van kindermishandeling vaststellen
2. Screening van kinderen op (risico's) ten aanzien van kindermishandeling
3. Ontwikkelen en implementeren van een handelingsprotocol voor de aanpak van kindermishandeling
4. Invoeren van een (regionale) meldcode voor professionals
5. Scholen van professionals om te kunnen signaleren en handelen volgens de meldcode en het handelingsprotocol.

De actiepunten één tot en met vier zijn in voorbereiding. Actiepunt 5 is in uitvoering.

Het regionale handelingsprotocol is in Den Haag in voorbereiding. De verwachting is dat het op 1 november 2010 gereed zal zijn. Het regionale scholingsplan is in uitvoering. De uitvoering vindt plaats zoals in de voorbereiding is vastgelegd.

Een belemmering is dat de Regionale aanpak kindermishandeling activiteiten beslaat die onder diverse portefeuilles vallen. Dit maakt besluitvorming en acties soms moeilijk. Wie de verantwoordelijkheid draagt voor bepaalde onderdelen is niet altijd helder. Ook het samenvoegen van verantwoordelijkheden is lastig omdat dat invloed heeft op de samenstelling van overlegstructuren en bestaande beslisbomen. Ook wordt de uitvoering wordt beperkt door een gebrek aan budget voor deskundigheidsbevordering. Organisaties moeten het zelf bekostigen wat naast het tijdrovende karakter een drempel is om snel met scholing te beginnen.

Over de continuering van een regionale stuurgroep na 2010 zijn nog geen gegevens bekend, evenmin als over voortgaande ambtelijk ondersteuning.

Een inspirerende werkwijze uit deze regio is dat er een Servicepunt is opgezet om alle ondersteuningsvragen uit de regio rond de ontwikkeling en implementatie van de meldcode te behandelen.

Den Helder / Kop van Noord-Holland

Het regionale werkplan van Den Helder is gereed en bestuurlijk goedgekeurd. Het is bovendien in uitvoering en vindt plaats zoals in de voorbereiding is vastgelegd.

De vijf belangrijkste actiepunten zijn in deze regio:

1. Het CJG is 'RAAK-proof'
2. Het ASHG is 'RAAK-proof'
3. Voorlichting en deskundigheidsbevordering betreffende de meldcode
4. Analyse van het hulpaanbod
5. Intercollegiale uitwisseling en communicatie

Alle actiepunten zijn in uitvoering. Het regionale handelingsprotocol is gedeeltelijk al in uitvoering. Het regionale handelingsprotocol van Den Helder is in voorbereiding. De verwachting is dat het eind november 2010 gereed zal zijn.

Ook het scholingsplan is gedeeltelijk al in uitvoering. Het regionale scholingsplan is in voorbereiding. Het is naar verwachting eind december 2010 gereed.

Een knelpunt bij de uitvoering van het vierde actiepunt is dat er in de regio weinig specifiek hulpaanbod is. Het realiseren van een dergelijk aanbod vraagt een langere adem dan in de Regionale aanpak kindermishandeling mogelijk is.

Na 2010 blijft de aanpak van kindermishandeling de verantwoordelijkheid van de Regiegroep Huiselijk Geweld Kop van Noord-Holland.

Een *aanbevolen activiteit* uit deze regio is dat er een *RAAK-proof* prijs is ingesteld door de wethouder.

Dordrecht

Het regionale werkplan van Dordrecht is goedgekeurd door de wethouder van de betreffende centrumgemeente en inmiddels gedeeltelijk in uitvoering. Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding en zal naar verwachting februari 2011 gereed zijn. Een regionaal scholingsplan is in uitvoering.

Het regionale werkplan bevat de volgende actiepunten:

1. Preventie. De CJG's in de regio en in Dordrecht bieden laagdrempelige opvoedingsondersteuning aan ouders. Het aanbod is gebaseerd op evidence- of practice based methoden. Ouders, verzorgers en kinderen worden jaarlijks geïnformeerd over de wettelijke norm van opvoeden zonder geweld. Dit actiepunt is in voorbereiding.
2. Signalering. Professionals en vrijwilligers die werken met ouders/verzorgers en kinderen worden geschoold in het signaleren van kindermishandeling en weten hoe te handelen. In alle organisaties wordt er gewerkt met een handelingsprotocol huiselijk geweld. Dit actiepunt is in uitvoering.
3. Ontwikkelen van effectieve interventies om mishandeling te stoppen. Er wordt gebruik gemaakt van een risicotaxatie instrument in zowel de eerste- als tweedelijns voorzieningen. Tevens is er een evaluatiesysteem om systematisch te onderzoeken of geweld niet meer plaatsvindt. Dit actiepunt is in voorbereiding.
4. Beperken van de schadelijke gevolgen. Er is een effectief instrument voorhanden voor diagnostiek, gevolgd door een passende interventie. De eerste- en tweedelijns voorzieningen werken nauw aansluitend op elkaar. De samenwerkingsafspraken zijn vastgelegd in een convenant 'Het bestrijden van huiselijk geweld'. Dit actiepunt is gedeeltelijk in uitvoering, zie hieronder over de werkwijze van het Multidisciplinair Team.

Het scholingsaanbod in Dordrecht wordt in samenhang met scholing omtrent de verwijsindex geboden. Op deze manier is er een integraal aanbod in het kader van vroegsignalering. Tevens is er in de training aandacht voor het implementeren van de meldcode.

Een belemmering bij de uitvoering van het scholingsplan is dat de roosters van organisaties en onderwijs moeilijk toelaten om in een kort tijdsbestek de trainingen aan te bieden. Hiervoor wordt een oplossing gezocht.

In hoeverre er continuering van de regionale stuurgroep zal plaatsvinden na 2010 is op dit moment nog onbekend.

Als een *aanbevolen activiteit* uit de regio noemt Dordrecht het volgende.

Er wordt een multidisciplinair team (MDT) opgezet waarin zitting nemen: GGD/jeugdarts, GGZ/systeemtherapeut, Albert Schweitzer Ziekenhuis/kinderarts, Jeugdzorg/AMK en op afroep MEE. Deze organisaties kunnen eigen casussen inbrengen. Op deze manier doet men ervaring met samenwerking en gebruikt men elkaars expertise. Als dit goed loopt worden er afspraken gemaakt met huisartsen en jeugdartsen zodat ook zij in de toekomst een vraag neer kunnen leggen. Van belang hierbij is onder andere dat deelnemers de verplichting hebben hun zorgen bespreekbaar te hebben gemaakt met de ouders voordat ze een melding doen. Er is behoefte aan een coördinator kindermishandeling voor het MDT. Hiervoor dienen nog middelen gevonden te worden

Ede

In Ede is het regionale werkplan gereed en bestuurlijk goedgekeurd in het Bestuurlijk Overleg Gezondheidszorg. Dit is het overleg van de wethouders volksgezondheid van de vijf regiogemeenten. In Ede zijn de volgende vijf actiepunten geformuleerd:

1. Het implementeren van instellings- en handelingsprotocollen
2. Het borgen van noodzakelijke competenties bij medewerkers van instellingen
3. Opstellen scholingsplan
4. Realiseren scholingsplan
5. Ontwerpen, standaardiseren en implementeren van voorlichting aan ouders over geweldloos opvoeden.

Het eerste en laatste actiepunt zijn nog in voorbereiding. De andere actiepunten zijn al in uitvoering. De uitvoering daarvan vindt plaats zoals in de voorbereiding is vastgelegd.

Een belemmerende factor in de uitvoering van het werkplan was dat het landelijk voorbeeldprotocol nog niet klaar was toen het werkplan in uitvoering werd genomen.

Het regionale handelingsprotocol is in voorbereiding. De verwachting is dat hij eind 2010 gereed zal zijn. Het regionale scholingsplan is in uitvoering. Er zijn hierbij geen belemmerende factoren.

Bestuurlijk is de Regionale aanpak kindermishandeling geborgd in het Bestuurlijk Overleg Gezondheidszorg. De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling waren, zijn en blijven een vast agendapunt op dit overleg, ook na 2010.

Een aanbevolen activiteit uit de regio Ede is dat de regio zich niet fixeert op de huidige actieperiode van drie jaar. Belangrijk vinden ze de structurele borging voor altijd. Vanuit het Steunpunt huiselijk geweld kunnen zij die regionale borging bieden en is borging niet afhankelijk van prioritering bij individuele lokale instellingen.

Eindhoven

In Eindhoven is het regionale werkplan gereed en vastgesteld in de regionale stuurgroep kindermishandeling. Bovendien is het regionale werkplan in uitvoering.

De vijf belangrijkste actiepunten in Eindhoven zijn:

1. Scholing van alle professionals ten aanzien van kindermishandeling en huiselijk geweld.
2. Werken volgens een regionaal handelingsprotocol.
3. Onderzoek naar good practices van hulpverleningsinterventies voor kinderen die slachtoffer of getuige zijn geweest van kindermishandeling en/of huiselijk geweld en hulp aan hulpweigerende gezinnen.
4. Alle CJG's zijn RAAK proof.

5. Ouders die opvoedingsproblemen met geweld oplossen in een vroeg stadium helpen om andere opvoedingsmanieren te gebruiken.

Alle actiepunten zijn inmiddels in uitvoering. De meeste actiepunten worden uitgevoerd zoals in de voorbereiding is vastgesteld. Bij actiepunt drie zijn alle gemeenten voorstander van de inzet van gezinscoaches in hulpmijdende gezinnen. Zij kunnen hier echter moeilijk geld voor vrijmaken. Dit belemmert de uitvoering van het actiepunt.

Het regionale handelingsprotocol van Eindhoven is in uitvoering en verloopt zoals in de voorbereiding vastgesteld. Ook het regionale scholingsplan is in uitvoering.

Een projectgroep bestaande uit ambtenaren en vertegenwoordigers van de regionale instellingen zal blijven voortbestaan na 2010, maar over de continuering van een regionale stuurgroep na 2010 moet nog een besluit worden genomen.

Een inspirerende werkwijze in Eindhoven is dat er een poule van voorlichters is gemaakt. Een groep getrainde professionals van de verschillende instellingen (zoals jeugdverpleegkundigen, schoolmaatschappelijk werkers etc.) verzorgt de scholing aan andere professionals in het veld. Het grote voordeel van deze werkwijze is volgens de regio dat de expertise binnen de instellingen blijft, het goedkoper is en er extra draagvlak is binnen de instellingen.

Emmen

Het regionale werkplan in Emmen is in uitvoering en bestuurlijk geaccordeerd door de regionale Regiegroep Aanpak Huiselijk Geweld. De actiepunten uit het regionale werkplan zijn:

1. Voorlichting over implementatie van de meldcode aan directies van alle instellingen welzijn/amw, jeugd, onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzalen (in uitvoering).
2. Handelingsprotocol aan laten sluiten bij het ketenmodel van de CJG's.
3. Afstemming van diverse trainingen binnen scholingsplan (in uitvoering):
 - Training gericht op signaleren en bespreken: een training signalering van kindermishandeling voor docenten in het voortgezet onderwijs wordt gecombineerd met een training vroegsignalering alcoholmisbruik door jongeren.
 - Training gericht op interventie: training *Signs of safety*.
4. Borging RAAK aanpak (in voorbereiding).
5. Draagvlak verbreden (in voorbereiding).

Bij de uitvoering worden geen belemmeringen gerapporteerd. Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding, volgens planning zal dit 1 januari 2011 gereed zijn. Ook een regionaal scholingsplan is in voorbereiding en zal naar verwachting gereed zijn op 1 november 2010. Continuering van de regionale stuurgroep huiselijk geweld zal na 2010 plaatsvinden, in voorbereiding is dat deze wordt uitgebreid met het onderwerp Jeugd. Ambtelijke ondersteuning hiervan vindt plaats vanuit de Intergemeentelijke Werkgroep Jeugd & Zorg / VDG Ambtelijk Overleg WMO-MO.

Regio Emmen benoemt actiepunt 3 als een aanbevolen activiteit: samenhang aanbrengen in het trainingsaanbod, zowel op het gebied van signaleren van kindermishandeling als interventies na kindermishandeling.

Enschede

De regio Enschede is bezig met de uitvoering van een bestuurlijk goedgekeurd regionaal werkplan. Het regionale werkplan van regio Enschede heeft als vijf belangrijkste vijf actiepunten:

1. Risicotaxatie-instrument (in voorbereiding)
2. Scholingsplan (in voorbereiding)
3. Handelingsprotocol (in voorbereiding)
4. Overzicht aard en omvang kindermishandeling en aanbod zorgtrajecten (in voorbereiding)

5. Communicatieplan. De voorbereiding hiervan start najaar 2010. Communicatie over de regionale aanpak kindermishandeling wordt meegenomen in het geheel van communicatie over het project CJG Twente. Incidenteel worden wel acties ondernomen. Zo start in november 2010 een actie in het kader van aandacht voor kindermishandeling via Combat, gekoppeld aan de 'week zonder geweld' en verdere activiteiten die in de regio in het kader van deze week plaatsvinden.

Een regionaal handelingsprotocol en een regionaal scholingsplan zijn beide in voorbereiding, deze zullen naar verwachting 25 november 2010 gereed zijn.

Bij de uitvoering van het werkplan is sprake van een beperkte capaciteit qua inzet personeel in werkgroepen door instellingen en gemeenten.

Bestuurlijk continuïteit na 2010 is gewaarborgd doordat de regionale stuurgroep RAAK nu dezelfde is als de regionale stuurgroep CJG Twente. RAAK is ook ná 2010 geborgd onder deze stuurgroep. Ambtelijke ondersteuning vindt plaats vanuit de regionale (ambtelijke) projectgroep CJG Twente.

Als een *aanbevolen activiteit* noemt Enschede een regionale training *vroegsignalering* (met daarin aandacht voor kindermishandeling). Over deze training heeft de projectleider een presentatie verzorgd in een landelijke bijeenkomst voor regiocoördinatoren, en een schriftelijke bijdrage in de (regionale) nieuwsbrief RAK.

Gouda

Het regionale werkplan in regio Gouda is in uitvoering en bestuurlijk goedgekeurd in het bestuurlijk overleg Huiselijk Geweld Hollands Midden. Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding. De betreffende samenwerkingsafspraken vormen onderdeel van de convenanten jeugdbeleid (CJG, Verwijsindex en zorgcoördinatie) én de regionale meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. De regionale meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling is in ontwikkeling en zal naar verwachting medio 2011 gereed zijn. Een regionaal scholingsplan is in uitvoering.

In het regionale werkplan van Gouda zijn de volgende actiepunten geformuleerd:

1. Ontwikkelen van een regionale meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling Hollands-Midden (is in voorbereiding).
2. Deskundigheidsbevordering professionals. Dit is in uitvoering, maar het blijkt vooral voor scholen lastig om mensen vrij te roosteren voor het volgen van scholingen. Om scholen toch voldoende kennis te bieden worden nu ook JGZ-artsen en Schoolmaatschappelijk Werkers opgeleid.
3. CJG 'RAAK-proof'; participeren in werkgroepen van CJG's om de voor RAAK belangrijke punten in de structuur van het CJG op te nemen (in uitvoering).
4. Hulpaanbod in kaart brengen, bekend maken in het werkveld en lacunes in het hulpaanbod in kaart brengen (in voorbereiding).
5. Bevorderen van het gebruik van signalerings- en risicotaxatie-instrumenten voor kindermishandeling (in voorbereiding).

Bij de uitvoering van het scholingsplan vormen capaciteit en budget een knelpunt; instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor scholing. Gemeentelijke budgetten zijn voor een aantal instellingen inzetbaar, maar andere moeten het uit eigen middelen vrijmaken.

De Regionale aanpak van kindermishandeling zal ook na 2010 gecontinueerd worden doordat dit bestuurlijk is ingebed in de overlegstructuur huiselijk geweld. Hierbij is er ondersteuning vanuit het beleidsvoorbereidend overleg huiselijk geweld, deze ambtenaren informeren op hun beurt de ambtenaren jeugdbeleid.

Als *aanbevolen activiteit* noemt regio Gouda dat in samenwerking met Verslavingszorg, AMK, Meldpunt Zorg & Overlast, JGZ 0-4 en het ziekenhuis (afdelingen Maatschappelijk Werk,

Gynaecologie en Kindergeneeskunde) een convenant wordt opgesteld aangaande de zorg voor verslaafde zwangeren. In dit convenant staan afspraken over te nemen stappen en onderlinge verantwoordelijkheid in de zorg rond verslaafde zwangeren.

Groningen

In Groningen is het werkplan bestuurlijk goedgekeurd en in uitvoering zoals dat in de voorbereiding is vastgelegd. Actiepunten uit het regionale werkplan van Groningen zijn:

1. Interne deskundigheidsbevordering (in uitvoering bij de GGD).
2. Website RAAK-Groningen (in voorbereiding).
3. Externe deskundigheidsbevordering (in voorbereiding).
4. Regionaal handelingsprotocol (in voorbereiding).

Hierbij heeft de wisseling van regiocoördinator wel voor vertraging gezorgd. Daar staat tegenover dat de functie van regiocoördinator doorloopt tot december 2011. Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding en naar verwachting in december 2010 gereed. Een regionaal scholingsplan is in uitvoering. Hierbij bestaat er nog wel onduidelijkheid over de deelnamebereidheid van instellingen en professionals.

Bestuurlijke continuering vindt in ieder geval plaats door het doorlopen van het project tot eind 2011.

Een aanbevolen activiteit uit de regio is de website RAAK-Groningen (medio november 2010), met veel mogelijkheden zoals onder meer informatie over de regionale aanpak van kindermishandeling, programma en inschrijving voor deskundigheidsbevordering en het regionale handelingsprotocol.

Haarlem

In de regio Haarlem is het werkplan in uitvoering en goedgekeurd door de colleges van de omringende gemeenten.

Als actiepunten in het regionale werkplan heeft Haarlem geformuleerd:

1. Protocolontwikkeling en deskundigheidsbevordering woningcorporaties (in uitvoering).
2. Deskundigheidsbevordering ziekenhuizen (in uitvoering).
3. CJG's en RAAK (in uitvoering, met als belemmering dat CJG's zich in verschillende ontwikkelstadia bevinden).
4. Ambulancedienst veiligheidsregio RAAK (in uitvoering)
5. Aftrap Landelijk Opleidingscentrum Aanpak Kindermishandeling (in voorbereiding, er is een financieringsaanvraag gedaan bij ZonMw).

De uitvoering loopt zoals in de voorbereiding is vastgelegd, maar er bestaan knelpunten in de financiering van het regionale netwerk van aandachtsfunctionarissen kindermishandeling en in het feit dat de planning/tijdsfasering van de regionale aanpak van huiselijk geweld enerzijds en kindermishandeling anderzijds niet synchroon loopt.

Een regionaal handelingsprotocol en scholingsplan zijn in voorbereiding en naar verwachting beide eind november 2010 gereed. Het regionaal handelingsprotocol wordt onderdeel van de zorgcoördinatie Zuid-Kennemerland. Midden Kennemerland is volgend. Dit moet nog bestuurlijk geaccordeerd worden. Het scholingsplan wordt gemaakt in samenwerking met project Huiselijk Geweld; het tempo tijdpad lopen echter uiteen.

Er is op dit moment geen uitzicht op continuering van de regionale stuurgroep en de eventuele ambtelijke ondersteuning na 2010.

Een *aanbevolen activiteit* uit de regio Haarlem is de ontwikkeling van een protocol en deskundigheidsbevordering aanpak kindermishandeling voor woningcorporaties.

Heerlen

In Heerlen is het regionale werkplan gereed en bestuurlijk goedgekeurd door de colleges van de centrumgemeente en de omliggende regiogemeenten. Het regionale werkplan is in uitvoering. De belangrijkste actiepunten uit het regionale werkplan zijn:

1. Zorgen dat kindermishandeling op de agenda staat bij iedereen
2. Scholing in vroegsignalering; herkennen van signalen
3. Scholing in aanpak kindermishandeling
4. Verbeteren van de samenwerking
5. Ondersteunen van het werken met protocollen e.d.

Alle actiepunten zijn in uitvoering. Het regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding. Er vindt periodiek een bovenregionaal overleg plaats, waarbij de belangrijkste partners betrokken zijn. Hier vindt uitwisseling en afstemming plaats. Op termijn zal dit resulteren in een handelingsprotocol. Het regionale scholingsplan is in uitvoering.

Een belemmerende factor bij de uitvoering van het werkplan is de planning. Officieel loopt de Regionale aanpak kindermishandeling tot december 2010. Aangezien de regiocoördinator per april 2009 is aangesteld, zal deze tot april 2011 werkzaam zijn. Wil de aanpak goed in alle onderdelen van het jeugdbeleid ingebed zijn, zijn er meer tijd en middelen nodig.

Het is niet bekend of de regionale stuurgroep na 2010 wordt gecontinueerd. Een *aanbevolen activiteit* uit de regio Heerlen is dat er een regiogroep jeugd is. Hierdoor was het mogelijk om het project regionaal goed weg te zetten. Er was snel draagvlak en dit heeft de implementatie van het plan ondersteund.

Helmond

Het regionale werkplan van Helmond is gereed en bestuurlijk goedgekeurd door de stuurgroep RAAK en de wethouders Zorg van omliggende gemeenten. Er zijn geen factoren die de uitvoering belemmeren. De belangrijkste actiepunten in het regionale werkplan zijn:

1. Opvoeders voorlichten over het Shaken Baby Syndroom (SBS) door middel van een film en folder.
2. Scholen van professionals in het basisonderwijs en het opnemen van een lespakket kindermishandeling in het onderwijscurriculum als aanvulling op bestaande lespakketten.
3. Invoeren van een instrument voor vroegsignalering, voor verloskundigen en kraamverzorgenden.
4. Scholen van professionals via een voorlichtingspoule.
5. Invoeren van een regionaal (digitaal) handelingsprotocol en een instellingsprotocol per sector.

De actiepunten één tot en met drie zijn (gedeeltelijk) in uitvoering. De actiepunten vier en vijf zijn nog in voorbereiding. Het regionale handelingsprotocol is in Helmond in voorbereiding en de verwachting is dat het eind 2010 gereed is. Het regionale scholingsplan is in uitvoering en verloopt zoals in de voorbereiding is vastgesteld. Na 2010 wordt de regionale projectgroep kindermishandeling gecontinueerd. Deze bestond al voor de Regionale aanpak kindermishandeling. Deze projectgroep is geen stuurgroep, maar bestaat uit managers van verschillende instellingen en ambtenaren.

Hilversum

Het regionale werkplan van Hilversum is bestuurlijk goedgekeurd via de stuurgroep CJG en projecten en is in uitvoering genomen. Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding en naar verwachting gereed in december 2010. Een regionaal scholingsplan is inmiddels in uitvoering.

Het regionale werkplan van Hilversum bevat de volgende actiepunten:

1. Dekkend aanbod van opvoedings- en gezinsondersteuning door het hele zorgcontinuüm.
2. Samenwerking AMK/SHG in het kader van de aanstaande Wet meldcode.

3. Beschikbaarheid van instrumenten en methoden om de veiligheid van kinderen in beeld te brengen.
4. Standaard aandacht van de GGZ, verslavingszorg en het AMW bij hun volwassen cliënten voor de zorg en veiligheid van kinderen.
5. Voldoende hulp voor gezinnen waar mishandeld wordt. Deze hulp is gezinsgericht, multisystemisch en *strength based*.

Al deze punten zijn in uitvoering, maar ook voor alle punten geldt dat planning, implementatie en borging meer tijd vragen dan voorzien.

Continuering van de regionale stuurgroep aanpak kindermishandeling na 2010 vindt waarschijnlijk plaats door onderbrenging bij de regionale stuurgroep Jeugd, met de bijbehorende ambtelijke ondersteuning.

Als aanbevolen activiteiten of interessante ontwikkelingen noemt Hilversum de volgende zaken:

- Uitwerking van de Aanwijzing Kindermishandeling van het Openbaar Ministerie, waarvan het doel is te komen tot helder beleid over aangifte bij kindermishandeling.
- RAK Amsterdam heeft met 1ste Lijn Amsterdam een routekaart ontwikkeld hoe te handelen bij een redelijk vermoeden van huiselijk geweld, drugs- en alcoholintoxicatie, en kindermishandeling. In de Gooi en Vechtstreek is door de Tergooi ziekenhuizen en huisartsenposten enthousiast gereageerd en gaat deze routekaart geïmplementeerd worden.
- Toegankelijk maken van opvoedings- en gezinsondersteuning voor asielzoekers, kinderen en hun gezinnen
- Opzetten van een netwerk van aandachtsfunctionarissen. Alle organisaties die met ouders of kinderen werken stellen een aandachtsfunctionaris aan. Het netwerk van aandachtsfunctionarissen, dat een keer per half jaar bij elkaar komt, draagt zorg voor het continueren van het nu ingezette proces van aandacht voor kindermishandeling bij alle betrokken instellingen en hun medewerkers. Deze aandachtsfunctionaris ontvangt de initiële scholing via het budget van de Regionale aanpak kindermishandeling. Gekoppeld aan deze scholing zijn informatiebijeenkomsten voor directies en besturen over de Wet meldcode en de rol en functie van aandachtsfunctionaris hierin.
- Samen met de regio's Amsterdam en Zaanstad is het oude protocol Kindermishandeling 'meldcode-proof' herschreven.

Leeuwarden

Het regionale werkplan van Leeuwarden is bestuurlijk goedgekeurd door het college van de centrumgemeente en in uitvoering genomen. Actiepunten uit het regionale werkplan van Leeuwarden zijn:

1. Regionale meldcode (in voorbereiding).
2. Scholing primair onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzalen. Dit punt is in uitvoering. De aanmeldingen voor dit aanbod kwamen laat op gang, veroorzaakt door het feit dat instellingen de opleiding opnemen in het opleidingsplan. Veel instellingen willen pas in eind 2010 en 2011 geschoold worden.
3. Scholing voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs (in voorbereiding).
4. Borging van de Regionale aanpak kindermishandeling (in uitvoering).

Een belemmering bij de uitvoering van het werkplan en van het scholingsplan is dat de financiering door de provincie minder is dan in eerste instantie was afgesproken.

Een regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding en naar verwachting per december 2010 gereed. Een regionaal scholingsplan is inmiddels in uitvoering. De scholing voor het primair onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzaal loopt zoals in de voorbereiding is vastgelegd. De training voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs start 1 januari 2011.

De huidige regionale stuurgroep zal na 2010 worden gecontinueerd in de provinciale stuurgroep CJG. Daarbij hoort ook een ambtelijke provinciale werkgroep. Hoe een en ander er na 2011 uit gaat zien is nog niet duidelijk. Wel wordt tijdens dit project veel aandacht besteed aan borging.

Leiden

Het regionale werkplan in Leiden is bestuurlijk goedgekeurd en in uitvoering. De belangrijkste actiepunten zijn:

1. Prioriteit voor de aanpak van kindermishandeling bij directies en bestuurders; borging van het thema kindermishandeling binnen de aanpak van huiselijk geweld na 2010.
2. Wettelijk verplichte meldcode voor iedere professional; regionale meldcode, digitale meldcode en scholingsplan.
3. Sluitende aanpak kindermishandeling binnen het CJG; pedagogische visie, een folder opvoeden zonder geweld voor iedere ouder, een CJG RAAK proof spel en vroegsignalering.
4. Inzichtelijk en adequaat hulpaanbod; overzicht en advies op basis van knelpunten.
5. Aandacht voor specifieke doelgroepen; voorlichtingen aan allochtonen over opvoeden zonder geweld en voorlichtingen over meisjesbesnijdenis.

Alle actiepunten zijn in voorbereiding. Het regionale handelingsprotocol is in voorbereiding en gedeeltelijk in uitvoering. Samenwerkingsafspraken vormen onderdeel van de convenanten jeugdbeleid, CJG, Verwijsindex en zorgcoördinatie én de regionale meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. Het convenant jeugdbeleid - jeugdzorg 2009-2012 is op 27 november 2009 ondertekend. De regionale meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling is in ontwikkeling en zal naar verwachting medio 2011 gereed zijn. Het regionale scholingsplan is in uitvoering. Belemmeringen hierbij zijn echter capaciteit en budget. Instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor scholing en zij hebben hier niet allemaal de middelen voor. De aanpak kindermishandeling is bestuurlijk ingebed in de overlegstructuur huiselijk geweld en zal ook na 2010 worden gecontinueerd. Een inspirerende werkwijze uit deze regio is de ontwikkeling van het spel "CJG Raak proof?". Met deze speelse methodiek bespreken CJG medewerkers het onderwerp kindermishandeling binnen hun CJG in al zijn facetten. Het spel, dat in september 2010 gereed is, zal worden aangeboden aan alle coördinatoren van de Regionale aanpak kindermishandeling in het land.

Maastricht

Het regionale werkplan van Maastricht is in uitvoering, en wordt geagendeerd voor OOGO's (dit zijn bij wet vastgestelde op overeenstemming gerichte overleggen tussen gemeenten en schoolbesturen) en andere (boven)regionale overleggen.

Het regionale werkplan van Maastricht bevat de volgende actiepunten:

1. Opstellen en implementeren gezamenlijke meldcode HG en KM (in uitvoering).
2. Opstellen en uitvoeren van het regionaal scholingsplan (in uitvoering).
3. Opstellen en invoeren van het regionaal handelingsprotocol. De komende maanden zullen benut worden om een regionaal handelingsprotocol op te stellen en in te voeren. Hierbij zal de ontwikkeling van het landelijk digitaal handelingsprotocol voor 25 beroepsgroepen op de voet gevolgd worden en bezien wordt of deze regio zich daarop zal aansluiten.
4. Invoeren Triple P (methode voor kortdurende interventies voor gezinsondersteuning). Dit actiepunt is inmiddels in uitvoering.

De afgelopen maanden had het maken van een scholingsplan prioriteit. Nu dit in uitvoering is, wordt actie ondernomen om een regionaal handelingsprotocol op te stellen en uit te voeren. Hiervoor is op dit moment echter nog geen duidelijke planning. De uitvoering van het scholingsplan verloopt op dit moment zoals in de voorbereiding is vastgelegd.

De bestuurlijke continuering van de Regionale aanpak van kindermishandeling na 2010 zal onderdeel uitmaken van het jeugdbeleid en als zodanig worden besproken in de reguliere

overleggen op bestuurlijk, strategisch en tactisch niveau. Dit zal worden ondersteund door het reguliere ambtelijk overleg in de regio's.

Nijmegen

In Nijmegen is de startfoto gereed. Het regionale werkplan is in voorbereiding en is naar verwachting gereed in het eerste kwartaal van 2011. Op woensdag 13 oktober worden de prioriteiten van het werkplan bepaald met de regiopartners tijdens de regionale (start)conferentie. Het regionale handelingsprotocol en het regionale scholingsplan zijn in voorbereiding.

De Regionale aanpak kindermishandeling loopt in Nijmegen door tot juni 2012. Tot die tijd blijft in ieder geval ook de regionale structuur in stand en is de regiocoördinator aangesteld.

Een inspirerende werkwijze uit de regio Nijmegen is de pilot Vroegsignalering. Deze is in november 2009 gestart in de stad Nijmegen. Het betreft een nauwe samenwerking van de verloskundige zorg, de kraamzorg en de jeugdgezondheidszorg (0-19). Het doel is realisatie van meer uitwisseling van signalen rondom de zwangerschap en bevalling, zodat zwangeren waar zorgen om zijn snel hulp geboden kan worden.

Rotterdam

Het regionale werkplan in Rotterdam is gereed en vastgesteld door de stuurgroep RAAK vertegenwoordigd door de wethouders van de centrumgemeenten. Bij drie van de zeven regiogemeenten heeft het College het regionale werkplan goedgekeurd. Bij twee gemeenten is het regionale werkplan eind september door het College besproken. Nog twee gemeenten zullen het regionale werkplan eind 2010 laten bespreken door het College.

De belangrijkste actiepunten in Rotterdam zijn:

1. Alle instellingen en organisaties, die met kinderen of ouders werken, hebben een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en handelen conform de samenwerkingsafspraken.
2. Iedereen die met kinderen of ouders werkt, heeft voldoende kennis en vaardigheden om kindermishandeling te signaleren, bespreekbaar te maken en de stappen van de meldcode te volgen.
3. Er is voldoende en effectief hulp- en ondersteuningsaanbod, aansluitend bij de vraag van de doelgroep.
4. Meldingen, maatregelen en strafrecht: professionals van organisaties hebben kennis over de werkwijze van het AMK en professionals van organisaties hebben kennis over melden en aangifte en het omgaan met anonimiteit.
5. Iedere GGZ medewerker uit de volwassenenzorg heeft bij intake en verdere behandeling van cliënten aandacht voor de vraag of cliënt kinderen heeft en hoe de veiligheid en zorg voor die kinderen geregeld is.

De meeste actiepunten zijn in uitvoering. Sommige actiepunten moeten nog verder worden uitgewerkt en zijn qua uitvoering niet haalbaar in 2010 wegens de latere start en zullen daarom mogelijk worden ingepland na 2010. Mogelijke belemmeringen in de uitvoering van het regionale werkplan zijn de lokale en landelijke bezuinigingen. Het regionaal handelingsprotocol en het regionale scholingsplan zijn in uitvoering, met dezelfde mogelijke belemmeringen.

De stuurgroep RAAK wordt in principe niet gecontinueerd na 2010, tenzij anders wordt besloten bij voortzetting van RAAK activiteiten in 2011. Binnen de Stadsregio Rotterdam wordt momenteel de mogelijkheid onderzocht om de aanpak van kindermishandeling onder te brengen bij het regionale actieprogramma Jeugd.

Een inspirerende werkwijze is de ondertekening door alle gemeenten in de Stadsregio Rotterdam van een intentieverklaring om de meldcode Huiselijk geweld per 1 januari 2011 in te voeren in de eigen organisatie en in 2012 als voorwaarde bij subsidieverstrekingen te hanteren (zie voor meer informatie ook Vlaardingen).

Spijkenisse

Het regionale werkplan in Spijkenisse is gereed en bestuurlijk goedgekeurd door de stuurgroep RAAK, vertegenwoordigd door de wethouders van de centrumgemeenten. Het regionale werkplan is in uitvoering. Sommige actiepunten moeten wel nog verder worden uitgewerkt. De belangrijkste actiepunten zijn:

1. Alle instellingen en organisaties, die met kinderen of ouders werken, hebben een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en handelen conform de samenwerkingsafspraken.
2. Iedereen die met kinderen of ouders werkt, heeft voldoende kennis en vaardigheden om kindermishandeling te signaleren, bespreekbaar te maken en de stappen van de meldcode te volgen.
3. Er is voldoende en effectief hulp- en ondersteuningsaanbod, aansluitend bij de vraag van de doelgroep.
4. Meldingen, maatregelen en strafrecht: professionals en organisaties hebben kennis over de werkwijze van het AMK en over melden en aangifte en het omgaan met anonimiteit.
5. Iedere GGZ medewerker uit de volwassenenzorg heeft bij intake en verdere behandeling van cliënten aandacht voor de vraag of een cliënt kinderen heeft en hoe de veiligheid en zorg voor die kinderen geregeld is.

De eerste vier actiepunten zijn in uitvoering. De eerste twee actiepunten worden uitgevoerd zoals in de voorbereiding is vastgelegd. De regio ziet de landelijke en lokale bezuinigingen hierbij als een mogelijke belemmerende factor. Actiepunt drie en vier worden gedeeltelijk uitgevoerd zoals in de voorbereiding is vastgelegd. Voor actiepunt vijf is nog geen actie ondernomen. Niet ieder actiepunt is haalbaar in 2010 wegens de latere start. Deze zullen mogelijk na 2010 worden ingepland.

Zowel het regionale handelingsprotocol als het regionale scholingsplan zijn in uitvoering, waarbij lokale en landelijke bezuinigingen wel als een mogelijke belemmering worden ervaren.

De stuurgroep RAAK wordt in principe niet gecontinueerd na 2010, tenzij anders wordt besloten bij voortzetting van de activiteiten in 2011. Binnen de Stadsregio Rotterdam wordt momenteel de mogelijkheid onderzocht om de aanpak van kindermishandeling onder te brengen bij het regionale actieprogramma Jeugd.

Een inspirerende werkwijze is de ondertekening door alle gemeenten in de Stadsregio Rotterdam van een intentieverklaring om de meldcode Huiselijk geweld per 1 januari 2011 in te voeren in de eigen organisatie en in 2012 als voorwaarde bij subsidieverstrekingen te hanteren (zie uitvoeriger informatie onder Vlaarding).

Tilburg

In Tilburg is het regionale werkplan gereed en besproken in het overleg van de wethouders van de acht regiogemeenten.

De belangrijkste actiepunten uit het werkplan van Tilburg zijn:

1. Verbetering communicatie met Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) en integratie met het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG).
2. Voorlichting over de wettelijke norm van geweldloos opvoeden.
3. Vroegtijdig signaleren in de prenatale fase en voorlichting over Shaken Baby Syndroom.
4. Instrumenten voor signalering en risicotaxatie.
5. Structurele aandacht voor kinderen van volwassen cliënten.

Alle actiepunten zijn in uitvoering. Bij de uitvoering ervan zijn echter problemen met de benodigde capaciteit van professionals van de betrokken instellingen om deel te nemen of leiding te geven aan de deelprojecten. Bij het eerste actiepunt is bijvoorbeeld een belemmering dat het AMK structureel te weinig middelen heeft om in te kunnen zetten op preventieve activiteiten zoals het geven van voorlichting en informatie over de eigen rol en positie. Het regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding. De verwachting is dat het eind december 2010 gereed zal zijn. Het regionale scholingsplan is in uitvoering.

Het is niet bekend of de regionale stuurgroep na 2010 gecontinueerd zal worden.

Een inspirerende werkwijze uit Tilburg is dat de instelling Novadic-Kentron, waar voornamelijk wordt gewerkt met volwassen cliënten met verslavingsproblematiek, in het werkproces structureel de aandacht voor het welzijn van de kinderen van volwassen cliënten heeft ingebouwd.

Utrecht

Het regionale werkplan is in Utrecht in uitvoering. De uitvoering van de regionale actiepunten vindt plaats zoals in de voorbereiding is vastgelegd. Zowel het regionale handelingsprotocol en het regionale scholingsplan zijn in uitvoering. De belangrijkste actiepunten van het werkplan zijn:

1. Gezamenlijke Meldcode Kindermishandeling en Huiselijk Geweld (regiobreed).
2. Versterken van de aandacht voor de positie van het kind bij de aanpak van huiselijk geweld.
3. Borging RAAK in CJG-ontwikkeling.
4. Opstellen en uitvoeren van het regionaal scholingsplan.
5. Ontwikkelen van een digitaal protocol kindermishandeling.

Alle actiepunten zijn in uitvoering en worden uitgevoerd zoals in de voorbereiding is vastgelegd. Een belemmerende factor is wel dat de wettelijke handelingsverplichting is uitgesteld en daarmee ook het scholingsbudget voor implementatie van de meldcode. Ook voor het regionale handelingsprotocol werkt het vertragend dat de meldcode nog niet wettelijk is geborgd. Bij het tweede actiepunt is een belemmerende factor dat er veel partijen bij betrokken zijn. Dit maakt afstemming tussen ASHG en Bureau Jeugdzorg nodig. Dit is nog in ontwikkeling. Daarnaast vraagt het binnen gemeenten afstemming tussen beide beleidsterreinen en afspraken met Algemeen Maatschappelijk Werk en met de politie.

De regionale stuurgroep wordt in Utrecht niet gecontinueerd na 2010.

Een *aanbevolen activiteit* uit Utrecht is de ontwikkeling van de digitale meldcode op www.handelingsprotocol.nl.

Venlo

In Venlo is het regionale werkplan gereed en bestuurlijk goedgekeurd in het college van de centrumgemeente en door de regionale stuurgroep huiselijk geweld. Ook is het regionale werkplan in uitvoering.

De belangrijkste actiepunten uit het regionale werkplan zijn: deskundigheidsbevordering, een samenwerkingsprotocol, een regionale meldcode kindermishandeling, kindspoor en communicatie en voorlichting.

Het eerste en laatste actiepunt zijn in uitvoering en de andere actiepunten zijn in voorbereiding. De actiepunten die reeds in uitvoering zijn worden uitgevoerd zoals vastgesteld in de voorbereiding en er zijn geen belemmeringen.

Het regionaal handelingsprotocol is in Venlo gereed. Eind 2010 wordt deze tijdens een eindbijeenkomst vastgesteld, samen met de regionale meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Het regionaal scholingsplan is al in uitvoering.

De bezuinigingen bij gemeenten zijn bij de uitvoering van het werkplan een belemmerende factor.

Na 2010 wordt de aanpak van kindermishandeling ondergebracht bij de stuurgroep Veiligheidshuis.

Een inspirerende werkwijze uit Venlo is onder andere dat het AMK gratis voorlichting geeft op scholen om zo veel mogelijk scholen te informeren en om scholen te stimuleren om een vervolstraining te organiseren. Inmiddels hebben 35 scholen zich aangemeld.

Vlaardingen

Het regionale werkplan van Vlaardingen is in uitvoering, na goedkeuring door de colleges van de centrumgemeente en omliggende gemeenten, via de stuurgroep RAAK waarin de wethouders van de gemeenten zijn vertegenwoordigd. De uitvoering vindt volgens plan plaats, maar sommige actiepunten moeten nog nader uitgewerkt.

Actiepunten uit het regionale werkplan van Vlaardingen zijn:

1. Alle instellingen en organisaties, die met kinderen of ouders werken, hebben een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en handelen conform de samenwerkingsafspraken (in uitvoering).
2. Iedereen die met kinderen of ouders werkt, heeft voldoende kennis en vaardigheden om kindermishandeling te signaleren, bespreekbaar te maken en de stappen van de meldcode te volgen (in uitvoering).
3. Er is voldoende en effectief hulp- en ondersteuningsaanbod, aansluitend bij de vraag van de doelgroep (gedeeltelijk in uitvoering).
4. Meldingen, maatregelen en strafrecht (gedeeltelijk in uitvoering). Doelen zijn:
 - Professionals van organisaties hebben kennis over de werkwijze van het AMK;
 - Professionals van organisaties hebben kennis over melden en aangifte en het omgaan met anonimiteit.
5. Iedere GGZ medewerker uit de volwassenenzorg heeft bij intake en verdere behandeling van cliënten aandacht voor de vraag of de cliënt kinderen heeft en hoe de veiligheid en zorg voor die kinderen geregeld is. Op dit punt is nog geen actie ondernomen. Dit heeft te maken met het feit dat deze regio vrij laat is gestart, waardoor sommige actiepunten pas na 2010 worden ingepland.

Op dit moment ziet Vlaardingen de landelijke en lokale bezuinigingen als mogelijke belemmerende factor voor de uitvoering van het werkplan.

Een regionaal handelingsprotocol en een regionaal scholingsplan zijn beide in uitvoering, maar men verwacht ook daar belemmeringen door landelijke en lokale bezuinigingen.

De stuurgroep RAAK zal in principe niet na 2010 worden gecontinueerd, tenzij anders wordt besloten bij voortzetting van RAAK activiteiten in 2011. Binnen de Stadsregio Rotterdam wordt momenteel de mogelijkheid onderzocht om de aanpak van kindermishandeling onder te brengen bij het regionale actieprogramma Jeugd. In de regio Nieuwe Waterweg-Noord (Schiedam/Vlaardingen/Maassluis) is een regionaal Portefeuillehoudersoverleg Jeugd waar RAAK geagendeerd staat.

Als *aanbevolen activiteit* uit de eigen regio noemt Vlaardingen het volgende:

In de nota Regionale aanpak Huiselijk geweld en eengerelateerd geweld, die in regionaal verband in het afgelopen jaar is opgesteld, werd aan iedere gemeente in de regio Rotterdam-Rijnmond voorgesteld om in 2010 enkele concrete stappen te zetten. Eén van deze stappen is de invoering van de Meldcode Huiselijk Geweld, niet alleen binnen de eigen gemeentelijke organisatie, als voorbeeldfunctie, maar ook binnen alle instellingen die subsidie ontvangen. Op 20 september 2010 is deze intentieverklaring tijdens het Regionaal College ondertekend door de voorzitter, de heer Aboutaleb, namens alle burgemeesters. Met de ondertekening spreken de burgemeesters de intentie uit dat de eigen gemeente per 1 januari 2011 de meldcode in de eigen organisatie gaat invoeren en in 2012 als voorwaarde bij subsidieverstrekingen gaan opnemen (d.w.z. dat de subsidie-ontvangende partij de meldcode in de eigen organisatie gaat hanteren).

Vlissingen

In Vlissingen (Zeeland) is het regionale werkplan in uitvoering, bestuurlijk goedgekeurd door het college van de centrumgemeente en met instemming van de stuurgroep Taskforce jeugd Zeeland. De uitvoering hiervan vindt plaats volgens planning, zonder noemenswaardige belemmeringen.

Actiepunten uit het regionale werkplan van Vlissingen zijn:

1. Samenwerking op basis van de methoden *Signs of Safety* en *Signs of Wellbeing* (in uitvoering). Hierbij is nog in onderzoek in welke mate de transitie (van geïndiceerde jeugdzorg naar preventie/ van provincie naar gemeenten) extra ondersteuning vergt
2. Integrale scholing (in uitvoering). Onderzoek is gaande hoe tot een geïntegreerd scholingsaanbod gekomen kan worden.
3. Koppeling aan CJG's (in uitvoering).
4. Invoering meldcode (in uitvoering). Dit actiepunt wordt gekoppeld aan de invoering van de wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.
5. Risicotaxatie en screening (in uitvoering). Een onderzoek naar dit onderwerp loopt nog.

Een regionaal handelingsprotocol is in uitvoering, evenals een regionaal scholingsplan. Dit verloopt volgens plan, zonder noemenswaardige belemmeringen.

Over continuering van de bestuurlijke structuur bestaat nog onzekerheid. De stuurgroep Taskforce Jeugd Zeeland is ingesteld voor de vorming van CJG's. Mede afhankelijk van een stelselwijziging zal bekeken worden of de stuurgroep wordt gecontinueerd. De bestuurlijke en ambtelijke borging komen aan de orde in de eindrapportage Regionale aanpak kindermishandeling van de regio Vlissingen.

Als *aanbevolen activiteit* benoemt Vlissingen:

- het project Veilige Start (risicosignalering rond de zwangerschap)
- de methoden *Signs of Safety* en *Signs of Wellbeing*
- Het werken met vroegsignalering in de jeugdgezondheidszorg met behulp van de VOBO-Z vragenlijst.

Zaanstad

Het regionale werkplan in Zaanstad is bestuurlijk goedgekeurd door het Portefeuillehoudersoverleg Jeugd Zaanstreek-Waterland en in uitvoering. De uitvoering vindt plaats zoals in de uitvoering is vastgelegd.

In het regionale werkplan van Zaanstad zijn de volgende actiepunten vastgelegd:

1. Scholing: elke (grote) regionale organisatie die zich bezig houdt met kinderen en jeugd heeft per medio 2011 een aandachtsfunctionaris KM-HG die specifieke scholing ontvangt. Daarnaast is er voor het vrijwilligerswerk en de sportverenigingen per medio 2011 een structureel aanbod gecreëerd voor de aanpak Kindermishandeling en Huiselijk Geweld in samenwerking met bijvoorbeeld het Regiocollege. Tevens heeft elke vrijwilligersorganisatie/sportvereniging/ buurthuis/dorps huis een handreiking (factsheet) ontvangen hoe om te gaan met kindermishandeling en huiselijk geweld, met daarbij informatie over regionale instellingen. Dit wordt elk jaar geactualiseerd en gecontinueerd. Vanaf 2011 worden daarbij ook de lokale CJ(G)'s genoemd. Ook worden er beslissbomen in de eerste en tweede lijn geïmplementeerd. Er wordt dus samengewerkt met huisartsen(post) en ziekenhuizen.
2. Aansluiting aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld: er wordt altijd hulp aan gezinnen aangeboden (individueel of in groepsverband) voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld, enerzijds door BJZ Agglomeratie Amsterdam (geïndiceerd) en anderzijds door bijvoorbeeld de GGD (preventieve nazorg). Daarnaast worden scholing en deskundigheidsbevordering in de aanpak Huiselijk Geweld en aanpak Kindermishandeling in gezamenlijkheid aangeboden en uitgevoerd bij ketenpartners werkzaam op het gebied van jeugd.
3. Per 2011 is de eis om een protocol kindermishandeling en huiselijk geweld te hebben én daarop te scholen opgenomen in de beleidsregels van de algemene subsidieverordening per gemeente voor peuterspeelzaalwerk (in afwachting van de harmonisatie Kinderdagverblijven en Peuterspeelzaalwerk).

4. Herziening van het protocol kindermishandeling is gezamenlijk met de andere vijf regiocoördinatoren in Noord-Holland opgepakt en uitgevoerd, waardoor er één protocol kindermishandeling wordt gehanteerd.
5. De ontwikkeling van een regionaal handelingsprotocol gericht op samenwerkingsafspraken in de regio.

Het eerste en vierde actiepunten zijn reeds in uitvoering. De uitvoering vindt plaats zoals in de voorbereiding is vastgelegd. De andere actiepunten zijn nog in voorbereiding.

Het regionaal handelingsprotocol is in voorbereiding. De verwachting is dat hij december 2010 gereed zal zijn. Het regionaal scholingsplan is in uitvoering.

Een belemmerende factor voor het uitvoeren van het werkplan is het uitblijven van de Wet meldcode. Dit werkt momenteel contraproductief en vertragend voor de Regionale aanpak kindermishandeling. Volgens de regio Zaanstad wordt er vanuit het ministerie nog te weinig duidelijkheid gegeven over bijvoorbeeld de regierol van gemeenten wat de borging van de Regionale aanpak kindermishandeling bemoeilijkt.

Ook na 2010 wordt de aanpak van kindermishandeling gecontinueerd. De Stuurgroep Jeugd is per januari 2010 opgenomen in de reguliere vergaderstructuur en omgevormd naar het PHO Jeugd Zaanstreek-Waterland.

Een *aanbevolen activiteit* uit de regio Zaanstad is de scholing van aandachtsfunctionarissen kindermishandeling en borging daarvan door middel van netwerken van aandachtsfunctionarissen.

Zwolle IJsselland

In Zwolle IJsselland is het regionale werkplan gereed, bestuurlijk goedgekeurd door het college van de centrumgemeente en in uitvoering. De actiepunten worden uitgevoerd zoals in de voorbereiding is vastgesteld. De RAAK aanpak dient ook z'n beslag te krijgen in de uitvoering van de CJG's. De CJG's, die een belangrijke rol hebben in de RAAK aanpak, zijn (in de regio IJsselland) nog volop in ontwikkeling. Dit bepaalt in hoge mate het tempo van de lokale invoering van RAAK. Dit gedeelte van de realisering van het RAAK traject krijgt de nodige aandacht in het najaar van 2010.

De belangrijkste actiepunten uit het regionale werkplan zijn:

1. Realiseren van een regionaal handelingsprotocol / regionale meldcode kindermishandeling (in voorbereiding).
2. Realiseren van een scholingsplan (gereed in oktober 2010).
3. De zorgcoördinatie is met de ketenpartners afgestemd en via hun geborgd. AMK en SHG hebben hierin sluitende samenwerkingsafspraken (in voorbereiding).

De verwachting is dat het regionaal handelingsprotocol voor december 2010 gereed zal zijn. Het scholingsplan is oktober 2010 gereed.

Na 2010 zal de aanpak kindermishandeling lokaal worden ingebed. De voortgangsbewaking zal plaatsvinden door agendering via regulier ambtelijk overleg.

Een *aanbevolen activiteit* uit de regio Zwolle IJsselland is dat in het kader van een preventie project huiselijk geweld in één van de wijken in Zwolle en Kampen een signaleringskaart huiselijk geweld / kindermishandeling is ontwikkeld.

Zwolle Noord-Veluwe

Het regionale werkplan in de regio Zwolle Noord-Veluwe is gereed en bestuurlijk goedgekeurd door de colleges van de omringende centrumgemeenten. De uitvoering vindt gedeeltelijk plaats zoals in de voorbereiding is vastgelegd.

De belangrijkste actiepunten uit het regionale werkplan zijn:

1. Handelingsprotocol huiselijk geweld / kindermishandeling (gereed november 2010)
2. Invoeren individuele meldcode huiselijke geweld / kindermishandeling

3. Regionaal scholingsplan gericht op onderwijs en opvang (gereed oktober 2010)
4. Scholing / aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld / kindermishandeling
5. Samenwerking tussen welzijn, jeugd en volwassenzorg

Een belemmerende factor is de regionale afstemming tussen diverse ontwikkelingen. De verwachting is dat het regionale handelingsprotocol in november 2010 gereed zal zijn. Het scholingsplan is in oktober 2010 klaar.

Het is niet bekend of de regionale stuurgroep na 2010 gecontinueerd zal worden. Een inspirerende werkwijze uit deze regio is dat zes gemeenten er gezamenlijk voor hebben gekozen om Triple P breed in te voeren vanuit het kader van positief ouderschap. Daar is een breed opleidingsplan (instellingsoverstijgend) aan gekoppeld dat wordt uitgevoerd in 2010.

3. Een overzicht van door de regio's aanbevolen activiteiten

Hieronder volgt een overzicht van activiteiten die in de diverse regio's worden opgezet. De activiteiten kunnen zowel een bestuurlijk of beleidsmatig karakter hebben als specifieke programma's, interventies of scholingsactiviteiten betreffen. De opsomming is thematisch gerangschikt en binnen elk thema alfabetisch op naam van de centrumgemeente/regio geordend. Uitgebreide beschrijvingen van enkele inspirerende initiatieven zijn ook te vinden op de website bij het Nederlands Jeugdinstituut www.aanpakkindermishandeling.nl. De in dit hoofdstuk beschreven activiteiten hebben de regio's in de enquêtes zelf beknopt beschreven en als aanbevelenswaardig geoordeeld. Dit hebben zij gedaan op onze vraag wat naar hun *eigen inschatting* een 'good practice' is die mogelijk interessant is voor andere regio's, of waarvan andere regio's mogelijk kunnen leren

De thema's waarop wij de aanbevolen activiteiten hebben gerangschikt zijn:

1. Acties ter verbetering van het zorgcontinuüm en professioneel handelen
 - Preventieve programma's en interventies
 - Screening en signalering
 - Meldcodes en richtlijnen kindermishandeling
 - Scholing gericht op signaleren, handelen en/of melden
 - Zorgaanbod
 - Fatale kindermishandeling

2. Acties ter verbetering van beleid en samenwerking
 - Regionale handelingsprotocollen: convenanten, instrumenten en samenwerkingsafspraken
 - Netwerk aandachtsfunctionarissen
 - Borging
 - Aandacht voor het werkveld Onderwijs
 - Communicatie

3.1. Acties ter verbetering van het zorgcontinuüm en professioneel handelen

3.1.1 Preventieve programma's en interventies

- De regio Breda heeft het project Samen Starten. Samen Starten richt zich op het voorkomen van psychische, emotionele en gedragsstoornissen bij jonge kinderen (0-12 jaar) Het project is begonnen bij 3 gemeenten (waaronder Breda) en inmiddels werken 83 gemeenten hiermee. De basis is het DMO protocol ontwikkeld door de UvA. Dit gaat uit van oplossingsgericht werken en de eigen kracht van gezinnen (*Breda*).
- In Eindhoven is het programma Baby-Extra ontwikkeld: dit is gezamenlijk project van GGZ, JGZ 0-4 jaar en Novadic, gericht op de hechting tussen ongeboren/pasgeboren kind en ouder, waarbij de ouder een verleden of heden heeft met psychiatrische problematiek en /of verslaving (*Eindhoven*).
- Helmond neemt deel aan een pilot voor het voorlichten van jonge ouders over gedrag dat kan leiden tot het Shaken baby Syndroom. Dit gebeurt met behulp van een door TNO ontwikkelde dvd en folder (*Helmond*).
- Er zal in Hilversum een pilot plaatsvinden om opvoedingsondersteuning aan ouders van kinderen van statushouders en kinderen in het AZC vorm te geven. Met het COA, het AZC Crailo, de gemeente en landelijke organisatie Pharos zal worden nagegaan of dit op kort termijn te realiseren is (*Hilversum*).

- In de regio Hollands Midden is in samenwerking met het Steunpunt Huiselijk Geweld een communicatie-toolkit ontwikkeld voor gemeenten en instellingen. Er worden 19.500 folders verspreid over (preventie van) kindermishandeling. Met name de folders ‘Opvoeden zonder geweld’, ‘Informatie over AMK’, ‘Kindermishandeling, U kunt wat doen’ en ‘Geweld raakt kinderen’ (*Leiden*).
- In Tiel worden alle Turkse en Marokkaanse gezinnen benaderd in het kader van de voor- en vroegschoolse educatie (VVE). De jeugdgezondheidszorg adviseert ouders over het volgen van VVE-programma's in de gemeente. Daarnaast kent de gemeente onderwijsvoorlichters, werkzaam bij de welzijnsorganisatie (Mozaïek). Het welzijnswerk bezoekt Turkse en Marokkaanse gezinnen waarbij sprake is van taalachterstand bij de kinderen. Zij voeren gesprekken met de ouders en geven informatie, waarmee de link tussen kind, ouder en onderwijs versterkt wordt (*Nijmegen*).
- In Venlo wordt de voorlichting rond huiselijk geweld (nu is het genoeg) en kindermishandeling aan elkaar gekoppeld. De twee thema's zijn geïntegreerd in één folder, die huis aan huis is verspreid (*Venlo*).
- In de regio Zwolle Noord-Veluwe hebben zes gemeenten gezamenlijk gekozen voor het breed invoeren van Triple P vanuit het kader van positief ouderschap. Daar is een breed opleidingsplan (instellingsoverstijgend) aan gekoppeld wat wordt uitgevoerd in 2010 (*Zwolle Noord-Veluwe*).

3.1.2 Screening en signalering

- In Apeldoorn wordt het vroegtijdig signaleren en handelen rond zwangerschap en geboorte actief opgepakt bij verloskundigen, kraamzorg en consultatiebureaus, o.a. door het aanscherpen van en gespreksprotocol voor consultatiebureaus bij standaard huisbezoeken aan jonge/aanstaande ouders (*Apeldoorn*).
- In de regio Dordrecht is een multidisciplinair team opgezet waar zitting in nemen: GGD, GGZ, Albert Schweitzer Ziekenhuis, Jeugdzorg/AMK en op afroep MEE. Deze organisaties kunnen eigen casussen van zorgwekkende opvoedingssituaties inbrengen. Op deze manier doet men ervaring op met samenwerking en gebruik maken van elkaars expertise. Als dit goed loopt worden er afspraken gemaakt met huisartsen en jeugdartsen zodat ook zij in de toekomst een vraag neer kunnen leggen. Van belang hierbij is dat verantwoordelijkheden helder zijn en dat verwijzers de verplichting hebben hun zorgen bespreekbaar te hebben gemaakt met de ouders voordat ze een melding doen (*Dordrecht*).
- Helmond neemt deel aan een pilot waarin screening plaatsvindt van alle zwangere vrouwen door verloskundigen en gynaecologen, met behulp van het door TNO ontwikkeld instrument ALPHA-NL, en aansluitend observatie door kraamzorg. Doel is het vroegtijdig signaleren van psychosociale problemen en risico's en behoefte aan hulp (*Helmond*).
- In de stad Nijmegen is in november 2009 de pilot Vroegsignalering gestart. De pilot betreft een nauwe samenwerking van de verloskundige zorg, de kraamzorg en de jeugdgezondheidszorg (0-19). Het doel is realisatie van meer uitwisseling van signalen rondom de zwangerschap en bevalling, zodat zwangeren waar zorgen om zijn snel een hulpaanbod geboden kan worden. De aanpak loopt goed en zal in 2010 uitgebreid worden naar de regio Nijmegen, vervolgens is het streven gericht op een betere aansluiting bij onder andere ziekenhuizen, huisartsen en Centra voor jeugd en gezin (*Nijmegen*).
- In de regio Tilburg heeft de instelling Novadic-Kentron, waar voornamelijk wordt gewerkt met volwassen cliënten met verslavingsproblematiek, in het werkproces structureel de aandacht voor het welzijn van de kinderen van volwassen cliënten ingebouwd. In het digitale registratiesysteem moet door de behandelaar informatie worden ingevuld over het welzijn van de kinderen, men kan dit in het systeem niet overslaan (en men kan het dus ook niet

¹ De folder *Opvoeden zonder geweld* is in opdracht van het ministerie van VWS (voorheen J&G) door het Nederlands Jeugdinstituut inmiddels bijgedrukt met een nieuwe titel: *Als opvoeden even lastig is. Informatie voor ouders over opvoeden zonder geweld*.

"vergeten"). In overleg met BJZ is een risicosignaleringsinstrument (checklist) gemaakt om behandelaars te helpen bij de beoordeling van informatie (*Tilburg*).

- In Zeeland is een werkwijze in ontwikkeling voor risicosignalering rond de zwangerschap en een aansluitend hulpaanbod vanuit de *Signs of Safety* methode. Dit traject heet Veilige Start. (*Vlissingen*).
- In Zwolle IJsselland is in het kader van een preventie project huiselijk geweld in één van de wijken in Zwolle en Kampen een signaleringskaart huiselijk geweld/ kindermishandeling ontwikkeld (*Zwolle IJsselland*).

3.1.3 Meldcodes en richtlijnen kindermishandeling en huiselijk geweld

- In de regio Den Haag heeft het Medisch Centrum Haaglanden (MCH) een nieuw protocol *Kindermishandeling* ingevoerd. Het verplegend personeel van de Spoedeisende Hulp is geschoold. Het aantal meldingen is spectaculair gestegen. In navolging hiervan is een protocol geïmplementeerd bij de ambulancediensten en zijn alle medewerkers geschoold. Een protocol met huisartsen is in voorbereiding (*Den Haag*).
- In Den Haag wordt er ingehaakt op de website www.handelingsprotocol.nl. Hierdoor worden alle meldcodes die ontwikkeld worden, direct beschikbaar voor de betreffende medewerkers (*Den Haag*).
- Alle ziekenhuizen in de regio Dordrecht gaan werken met het protocol van Medisch Centrum Haaglanden (zie hierboven onder Den Haag) en er wordt aansluiting gezocht met de huisartsenpost Drechtsteden (*Dordrecht*).
- In de regio Den Helder is een richtlijn huiselijk geweld en kindermishandeling voor de CJG's ontwikkeld (*Den Helder*).
- In Dordrecht worden meldcodes voor het onderwijs en de kinderopvang ontwikkeld, aansluitend op de voorgenomen wetgeving verplichte meldcode (*Dordrecht*).
- Een interessante ontwikkeling in de regio Haarlem is het door woningcorporatie Elan Wonen ontwikkelde protocol Signaleren en melden huiselijk geweld en kindermishandeling voor woningcorporaties. Onderdeel van dit protocol is een meldcode en een speciale training voor medewerkers van woningcorporaties (*Haarlem*).
- In Amsterdam is er met de eerste lijn een routekaart ontwikkeld hoe te handelen bij een redelijk vermoeden van huiselijk geweld, drugs- en alcoholintoxicatie, en kindermishandeling. In de Gooi en Vechtstreek is door de Tergooi ziekenhuizen en huisartsenposten enthousiast gereageerd en zal deze routekaart geïmplementeerd worden (*Hilversum*).
- In Maastricht en Heerlen is er een regionaal Convenant meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling opgesteld en ondertekend door 17 van de 19 gemeenten en de provincie, alsmede vrijwel alle hulpverlenings- en zorginstelling (*Maastricht en Heerlen*).
- Het personeel van de drie ambulancediensten van Gelderland melden sinds mei 2010 vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld. Hiervoor hebben zij het convenant 'Melden (vermoeden) kindermishandeling/-verwaarlozing en huiselijk geweld' getekend met Bureau Jeugdzorg Gelderland en drie Steunpunten Huiselijk Geweld. In het convenant is afgesproken dat ambulancepersoneel voortaan direct bij de betreffende instanties meldt volgens een protocol kindermishandeling en huiselijk geweld (*Nijmegen*).
- In de Stadsregio Rotterdam hebben alle gemeenten een intentieverklaring ondertekend om de meldcode Huiselijk geweld per 1 januari 2011 in te voeren in de eigen organisatie, en invoering van de meldcode in 2012 als voorwaarde bij subsidieverstrekingen aan instellingen te hanteren (*Rotterdam, Spijkernisse en Vlaardingen*).
- In Utrecht is een werkgroep met deelname van beide Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld (Amersfoort en Utrecht), gemeenten, maatschappelijk werk en Bureau Jeugdzorg/AMK gestart met het opstellen van een provinciale meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarna volgt een implementatietraject en digitalisering van de meldcode (*Utrecht*).
- In de provincie Noord-Holland is het herziene protocol Kindermishandeling gereed per oktober/november 2010. Dit is gezamenlijk opgepakt door de 6 regiocoördinatoren in Noord-Holland en uitgewerkt door de regiocoördinatoren van Amsterdam - Meerlanden,

Hilversum en Zaanstreek - Waterland. Door de herziening ontstaat er één protocol, 'meldcodeproof' voor de gehele regio Noord-Holland (Provincie NH en Stadsregio Amsterdam).

3.1.4 Scholing gericht op signaleren, handelen en/of melden

- Het project '9 minuten praktijkbezoek huisartsen', dat gedurende 2010 wordt uitgevoerd in de regio Noord-Kennemerland, biedt een laagdrempelige manier om huisartsen te benaderen. Aanleiding voor dit project is dat uit onderzoek (van het UMC) is gebleken dat het lastig is om huisartsen bij het onderwerp kindermishandeling te betrekken en dat huisartsen kindermishandeling niet goed signaleren. Kinderen die bij het AMK bekend waren, bleken in de meeste gevallen niet te zijn opgemerkt door de huisartsenpost waar ze patiënt zijn. In dit initiatief komt een medewerker van het Steunpunt Huiselijk Geweld of het AMK langs tijdens het reguliere spreekuur van de huisarts. In de 9 minuten die een consult duurt wordt aandacht gevraagd voor het onderwerp kindermishandeling en wordt een beslisboom achter gelaten. In vervolg op deze bezoeken wordt een conferentie georganiseerd door het samenwerkingsverband van huisartsen in Noord-Kennemerland. Een en ander wordt begeleid door publicaties in nieuwsbrieven van de huisartsenvereniging en de regionale ondersteuningsstructuur voor de eerstelijns gezondheidszorg. Het project is uitgewerkt en wordt uitgevoerd door een samenwerkingsverband tussen ZorgOndersteuning Noord-Holland (Regionale ondersteuningsstructuur), HONK (Huisarts Organisatie Noord-Kennemerland), het SHG, het AMK en de gemeente Alkmaar (*Alkmaar*).
- In de regio Apeldoorn wordt een training vroegsignalering gegeven van drie dagdelen. Bovendien is er een subsidieregeling voor tegemoetkoming in de kosten van deze training voor peuterspeelzalen, kinderopvang en primair onderwijs (*Apeldoorn*).
- In Arnhem wordt voor scholing vanuit het CJG gezamenlijk opgetrokken. Insteek is een provinciale training vroegtijdig signaleren, die met steun van de provincie door Spectrum, AMK en GGD's wordt voorbereid, gecoördineerd en uitgevoerd (*Arnhem*).
- Op basis van een vragenlijstonderzoek in 2009 in o.a. het onderwijsveld (PO, VO, SO en MBO) wordt in 2010 in Den Bosch een serie voorlichtingen gegeven over de taken van het onderwijs en hun rol in het netwerk bij de aanpak van kindermishandeling. Ook worden bestaande netwerken in het onderwijsveld geïnformeerd over o.a. de aanpak van kindermishandeling, meldcode, deskundigheidsbevordering en het betrekken van verschillende beroepsgroepen (o.a. schoolmaatschappelijk werkers). Daarnaast zijn in het kader van de CJG-ontwikkeling 1100 leerkrachten in het reguliere PO geschoold op vroegsignalering en aanpak van kindermishandeling, en worden voor het VO activiteiten voorbereid (*Den Bosch*).
- Het scholingsaanbod wordt in Dordrecht in samenhang met scholing omtrent de verwijzindex geboden. Op deze manier is er een integraal aanbod in het kader van vroegsignalering. Tevens is er in de training aandacht voor het implementeren van de meldcode (*Dordrecht*).
- In Eindhoven wordt er een module ontwikkeld voor al het medisch personeel van de doktersposten, de ehbo en de huisartsenposten over kindermishandeling. Het personeel van de PAAZ-afdelingen is geschoold. In november 2010 worden 180 man/vrouw ambulancepersoneel geschoold en in november zijn de sandwichdagen voor 250 huisartsen waarop door iemand van de pool een voorlichting wordt verzorgd en waarop informatie wordt gegeven over de samenwerking tussen artsen en het voorliggende veld (via huisarts-JGZ door naar SPIL, brede school of basisonderwijs, peuterspeelzaal kinderdagverblijf (*Eindhoven*)).
- Een 'good practice' in de regio Emmen is het aanbrenge van samenhang in het trainingsaanbod. De trainingen over het signaleren van kindermishandeling en het signaleren van alcoholmisbruik voor docenten uit het voortgezet onderwijs, worden met elkaar gecombineerd (*Emmen*).
- In Enschede wordt momenteel een provinciebrede training vroegtijdig signaleren, gefaciliteerd door de provincie Overijssel, breed aangeboden aan kinderopvang, peuterspeelzalen en basisscholen (*Enschede*).

- In Haarlem is er een gemeenschappelijk opleidingsplan van drie regionale ziekenhuizen voor huisartsen in de regio (*Haarlem*).
- In Haarlem komt de scholing bij een meldcode voor medewerkers van woningcorporaties inmiddels goed van de grond. Landelijk hebben al ruim 50 verenigingen interesse getoond in het ontwikkelde aanbod (*Haarlem*).
- In regio Heerlen zijn ontwikkelingen gaande op zowel provinciaal/bestuurlijk niveau (met gedeputeerde en wethouders) als op het niveau van deskundigheidsbevordering. Er is grote betrokkenheid op het thema en men is bereid om samen te werken en enkele provinciale items te formuleren. Eén daarvan is dat men concreet met hogescholen actie gaat ondernemen om de aanpak van kindermishandeling (preventie, signaleren, handelen) als onderdeel in te voegen in de opleiding Social Work en andere agogische opleidingen (*Heerlen en provincie Limburg*).
- In Helmond wordt op dit moment volop uitvoering gegeven aan de training van intern begeleiders binnen het onderwijs. Het aanbod bestaat uit een basistraining, een training gespreksvoering, alsmede een IB-studiemap en een gratis lespakket voor midden- en bovenbouw voor training van leerkrachten binnen de eigen school. Dit gaat in samenwerking met de provinciale ondersteuningsorganisatie K2 en met gebruik van de ervaringen met dit model in Eindhoven (*Helmond*).
- In Leeuwarden wordt deskundigheidsbevordering (train-de-trainer methodiek) aangeboden voor een basistraining *Preventie en aanpak kindermishandeling* voor (voor)schoolse voorzieningen, in samenwerking met het CJG en aansluitend op ontwikkelingen naar de Verwijsindex (*Leeuwarden*).
- In Tilburg is een omvangrijk scholingsplan in gang gezet. Dit gaat, met subsidie van de provincie, in de vorm van een aanbestedingsproject. Het eerste traject, voor de sector kinderopvang, is gestart in maart 2010. De twee volgende trajecten zijn: hulpverleners (start najaar 2010) en onderwijs (naar verwachting schooljaar 2010/2011) (*Tilburg*).
- In de regio Venlo wordt er door het AMK gratis voorlichting gegeven op scholen om zo veel mogelijk docenten te informeren en om scholen te stimuleren om een vervolgtraining te organiseren. Inmiddels hebben 35 scholen zich aangemeld. Bovendien is er een trainingsaanbod voor kinderopvang en peuterspeelzalen tegen een lage prijs. Er worden ruim 500 leidsters getraind (*Venlo*).
- In Zaanstad is een folder voor vrijwilligers gemaakt over het onderwerp: hoe om te gaan met een vermoeden van kindermishandeling? Deze folder gaat wijd verspreid worden in de regio Zaanstreek – Waterland (*Zaanstad*).

3.1.5 Zorgaanbod na kindermishandeling

- In de regio Gouda is het al bestaande protocol 'Kindspoor' (voor kinderen als getuige van huiselijk geweld en hun gezin) uitgebreid met een nieuwe partner: de geïndiceerde jeugdzorg (*Gouda*).
- Een andere activiteit uit de regio Gouda is dat het hulpaanbod voor gezinnen waar fysieke kindermishandeling plaatsvond of plaatsvindt wordt versterkt door uitvoering van de interventie *Veilig Sterk Verder* (VSV) door de Waag en GGZ (*Gouda*).
- In de regio Nijmegen houdt een zorgteam, bestaande uit BJZ, maatschappelijk werk, GGZ-jeugd, politie (jeugd- en zedenzaken) en JGZ, zich bezig met de afstemming en hulpverlening rond complexe (seksuele) kindermishandeling. De aanpak richt zich op het hele gezin. Het zorgteam heeft voor 2009 een subsidie van de provincie Gelderland ontvangen. Het streven is om deze werkwijze ook in de andere Gelderse regio's in te voeren (*Nijmegen*).

3.1.6 Fatale kindermishandeling

- Vanuit de forensische dienst van de GGD Midden-Holland wordt deelgenomen aan het 'experiment kindermishandeling' van het Openbaar Ministerie, GGD, Politie, Forum Educatief, Nederlands Forensisch Instituut e.a., waarin de eerste stappen ter uitvoering van het NODO protocol worden gezet. NODO staat voor Nader Onderzoek DoodsOorzaken. Het protocol bevat richtlijnen over onderzoek naar gevallen van overlijden van kinderen waarbij

de doodsoorzaak onhelder is. Uiteindelijk doel is om adviezen te kunnen geven ter preventie van fataal verlopende kindermishandeling (*Gouda*).

3.2 Acties ter verbetering van beleid en samenwerking

3.2.1 Regionale handelingsprotocollen: convenanten, instrumenten en samenwerkingsafspraken

- In regio Almere wordt gewerkt aan en met een digitale meldcode/stappenplan ‘Zorgelijke opvoed- en opgroeisituaties’ (Zorgoog), waaronder huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit wordt ontwikkeld met veldpartners en coördinatoren CJG. De meldcode/stappenplan is onderdeel van scholing voor professionals (*Almere*).
- Een ‘good practice’ in Almere is het gezamenlijk met de betrokken partners maken van eenduidige afspraken over zorgmeldingen van politie bij JGZ/BJZ en steunpunt huiselijk geweld (*Almere*).
- Werkafspraken over kindermishandeling voor alle artsen regio Eemland. Het Medisch Coördinerend Centrum Eemland (MCCE) heeft een richtlijn ‘Vermoeden op Kindermishandeling’ ontwikkeld. Dit moet leiden tot een betere samenwerking rondom een gezin (*Amersfoort*).
- In de regio Amersfoort hebben de Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld Eemland-Heuvelrug en het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling samenwerkingsafspraken gemaakt om te zorgen voor een zo goed mogelijk sluitend vangnet voor minderjarige slachtoffers en getuigen van huiselijk geweld of om bij geweld in een zo vroeg mogelijk stadium in te grijpen (*Amersfoort*).
- In Amsterdam zijn eerste- en tweedelijns routekaarten (beslisbomen) ontwikkeld, waarin signalen van kindermishandeling en huiselijk geweld een prominente plek hebben gekregen. Er zijn drie versies, respectievelijk voor ziekenhuizen, voor dagzorg door huisartsen en voor avond- en weekendzorg door huisartsenposten. Deze beslisboom gaat deel uitmaken van een Amsterdams ‘mantelconvenant’, waarin alle afspraken rond huiselijk geweld en kindermishandeling worden samengevoegd. De samenwerking tussen het ‘straf- en het ‘zorg’-spoor worden hierin inzichtelijk gemaakt (*Amsterdam*).
- In Arnhem is het Regionaal handelingsprotocol aanpak kindermishandeling geïntegreerd in bindende afspraken in CJG-verband, op regionaal niveau vanuit de *backoffice* (*Arnhem*).
- In Arnhem wordt onder één dak en in één casuoverleg samengewerkt tussen het Veiligheidshuis, het Steunpunt Huiselijk Geweld en de *backoffice* van het CJG. Deze samenwerking is in juli 2010 van start gegaan en dus nog heel pril. Desondanks is de verwachting dat dit een ‘good practice’ wordt (*Arnhem*).
- In Eindhoven is het regionale handelingsprotocol (= protocol kindermishandeling plus werkboek) met medewerkers van het Centrum voor Jeugd en Gezin en de ambtenaren Onderwijs en Jeugd besproken. Daarin is vastgelegd hoe gehandeld wordt binnen de SPIL (brede school met peuterwerk, kinderopvang, basisonderwijs en jeugdgezondheidszorg) bij vermoedens van kindermishandeling (*Eindhoven*).
- Een ‘good practice’ in Gouda is dat er in samenwerking met Verslavingszorg, AMK, Meldpunt Zorg & Overlast, JGZ 0-4 en het ziekenhuis (afdelingen Maatschappelijk Werk, Gynaecologie en Kindergeneeskunde) een convenant wordt opgesteld aangaande de zorg voor verslaafde zwangeren. In dit convenant staan afspraken over te nemen stappen en onderlinge verantwoordelijkheid in de zorg rond verslaafde zwangeren (*Gouda*).
- Onder andere in Groningen is er sprake van afstemming met de Verwijsindex *Zorg voor jeugd* (*Groningen, maar ook andere regio’s*).
- In Haarlem trekken de aanpak van huiselijk geweld en de Regionale aanpak kindermishandeling steeds meer gezamenlijk op. Dit leidt onder meer tot het ondertekenen van een regionaal convenant en tot een gezamenlijk scholingsplan van aandachtfunctionarissen (*Haarlem*).

- In het Leidse *Nieuw convenant Ketenaanpak jeugdbeleid, jeugdzorg en gezinsondersteuning 2009-2012* is expliciet opgenomen dat kindermishandeling moet worden voorkomen, gestopt en de schadelijke gevolgen moeten worden beperkt. Het convenant bevat o.a. samenwerkingsafspraken over de verwijzingsindex risicojeugdigen, de *één gezin- één plan* aanpak, coördinatie van zorg en doorzettingsmacht (*Leiden*).
- Er is in Maastricht een breed overleg gestart tussen GGZ, Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, AMK en provincie om (conform een werkwijze die ook in Gelderland succesvol wordt gevolgd) extra aandacht en zorg te geven aan kinderen van GGZ-cliënten. De betreffende werkgroep heeft de opdracht binnen een jaar een convenant op te stellen en te implementeren (*Maastricht*).
- De 28 gemeenten in de provincie Utrecht werken met elkaar samen op de volgende vier thema's:
 - Opstellen en implementatie gezamenlijke meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling;
 - Aansluiten aanpak kindermishandeling op de aanpak huiselijk geweld;
 - Borging RAAK-aanpak binnen CJG;
 - Opstellen en uitvoeren scholingsplan (*Utrecht*).
- Om een sluitende aanpak van kindermishandeling in de ziekenhuizen in de provincie Utrecht te bereiken hebben de betrokken partijen op een symposium op 15 maart 2010 in Woerden een convenant ondertekend. In november 2007 ondertekenden de ziekenhuizen in de provincie Utrecht, de provincie Utrecht, Bureau Jeugdzorg / AMK, de zorgverzekeraars en Alleato het convenant 'Sluitende aanpak Kindermishandeling ziekenhuizen provincie Utrecht'. In dit convenant legden partijen vast zich te willen inzetten voor de versterking van de aanpak van kindermishandeling. De ziekenhuizen in de provincie Utrecht gaan het protocol 'Oudermeldingen' invoeren in navolging van voorloper Medisch Centrum Haaglanden (*Utrecht*).
- De regio Venlo is in overleg met het daar opererende Veiligheidshuis over de mogelijkheden om de aandacht te vergroten voor kinderen van gedetineerde ouders (*Venlo*).
- Begin maart 2010 verscheen in Zeeland de eerste nieuwsbrief Huiselijk geweld /RAAK/Veilige Start, ter onderbouwing/illustratie van de gevorderde gezamenlijke aanpak van het thema 'Gezamenlijk veiligheid in het gezin herstellen' binnen de provincie. Inmiddels ligt er het plan om vanuit deze initiatieven een inhoudelijk meerjarenbeleidplan te schrijven voor en door beleidsmakers en zorgaanbieders. Het betreft dan afstemming van de trajecten CJG's, Huiselijk Geweld, RAAK en Veilige Start. Dit laatste traject betreft een werkwijze van risicosignalering rond de zwangerschap en een hulpaanbod met behulp van de *Signs of Safety* methode (*Vlissingen*).
- In regio Zwolle Noord-Veluwe wordt het bestaande convenant huiselijk geweld, dat moet worden bijgesteld, verbreed naar kindermishandeling (*Zwolle Noord-Veluwe*).
- De beslissbomen / routekaarten van regio Amsterdam worden ook in Zaanstad ingebracht bij huisartsen, huisartsposten en ziekenhuizen (*Zaanstad*).
- In Noord-Holland hebben de zes regionale centrumgemeenten en implementatieadviseur gezamenlijk een handzame Factsheet 'Regionaal handelingsprotocol: gewoon doen!' gemaakt. Hierin worden onder andere de kernelementen van een regionaal handelingsprotocol kindermishandeling beschreven en het verschil tussen een meldcode en een regionaal handelingsprotocol uitgelegd. Deze factsheet wordt uitgedeeld bij voorlichtingsbijeenkomsten en in de regio Hilversum zelfs toegestuurd aan alle professionals (*Noord-Holland*).

3.2.2 Netwerk aandachtsfunctionarissen

- Een aanbevolen activiteit uit Hilversum is het netwerk van aandachtsfunctionarissen. Alle organisaties die met ouders of kinderen werken stellen een aandachtsfunctionaris aan. Het netwerk van aandachtsfunctionarissen, dat een keer per half jaar bij elkaar komt, draagt zorg voor het continueren van het tijdens RAK ingezette proces van aandacht voor kindermishandeling bij alle betrokken instellingen en hun medewerkers (*Hilversum*).

- De regiocoördinatoren in Noord-Holland werken met elkaar samen aan een dekkend netwerk van aandachtfunctionarissen kindermishandeling in de hele provincie. Gedachte is dat deze aandachtfunctionarissen bijvoorbeeld een maal per half jaar bijeenkomen om ontwikkelingen te bespreken, informatie uit te wisselen en van elkaar te leren (*Noord-Holland*).
- Een aanbevolen activiteit uit de regio Zaanstad is de scholing van aandachtfunctionarissen Kindermishandeling en borging door middel van netwerken aandachtfunctionarissen.
- De netwerken aandachtfunctionarissen van Noord Holland en van Zuid Holland genieten landelijke belangstelling (bij alle regio's en in de landelijke Regiocoördinatoren dagen van het Nederlands Jeugdinstituut).

3.2.3 Borging

- Regio Eemland wil kindermishandeling en huiselijk geweld structureel aanpakken: onder de noemer Jong Centraal werken organisaties voor lokale jeugdhulpverlening, jeugdzorg en onderwijs samen in het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) in Amersfoort. In het kader daarvan zijn ook verregaande afspraken gemaakt over de Verwijsindex Risicjongeren, meldcode en de Regionale aanpak kindermishandeling (*Amersfoort*).
- In de regio Breda is een programmatische aanpak ontwikkeld waarbij een maximaal olievlek effect wordt beoogd. Werkgroepleden houden namelijk interviews bij organisaties uit hun eigen achterban. Aansluitend hierop stelt men een advies/ plan van aanpak op voor de eigen organisatie (*Breda*).
- Per 1 september 2010 wordt een servicepunt Haaglanden opgezet. Dit servicepunt gaat ondersteuning bieden bij de implementatie van de meldcode en ondersteuning aan organisaties in het signaleren en handelen bij een vermoeden van kindermishandeling. De helpdesk zal een belangrijke succesfactor zijn bij de implementatie van de meldcode. De helpdesk zou de volgende taken moeten vervullen: uitvoeren van quickscans, informatie en advies, hulp bij de ontwikkeling van organisatiespecifieke meldcodes, training en scholing, netwerken aandachtfunctionarissen beheren en monitoring van het implementatieproces op regionaal/gemeentelijk niveau (*Delft en Den Haag*).
- In Den Bosch sluit de Regionale aanpak kindermishandeling aan bij de inzet van Integraal Toezicht Jeugdzorg (ITJ). Bedoeling is dat een gemeente zelf in staat is om bij een maatschappelijk probleem – in dit geval kindermishandeling - de aard en omvang daarvan in beeld te krijgen, en de kwaliteit van samenwerking tussen betrokken instanties te beoordelen. Zodat de gemeente op termijn in staat is intern toezicht te houden op de effecten van de geïmplementeerde aanpak van kindermishandeling. Inmiddels heeft dit geleid tot suggesties van ITJ voor aanvullende verkenningen op de startfoto en op de kwaliteit van de samenwerking tussen organisaties en voorzieningen (*Den Bosch*).
- De regio Den Helder organiseert een afsluitende werkconferentie Regionale aanpak kindermishandeling op 25 november 2010 (*Den Helder*).
- In Den Helder wordt een 'RAAK-proof' prijs ingesteld door de wethouder (*Den Helder*).
- De regio Ede richt zich op de structurele borging van de regionale aanpak kindermishandeling. Vanuit het Steunpunt huiselijk geweld kunnen zij die regionale borging bieden en is borging niet afhankelijk van prioritering bij individuele lokale instellingen (*Ede*).
- In Eindhoven is de voortgang van het project Regionale aanpak kindermishandeling goed geïntegreerd in het totale Eindhovense jeugdbeleid. Het thema staat daarmee op de kaart van alle belanghebbende partijen en sluit aan bij alle relevante ontwikkelingen (CJG, huiselijk geweld, veiligheidshuis etc.), de uitvoering van de scholing is al ter hand genomen door een train-de-trainer opzet, voor elk speerpunt uit het werkplan is een ambassadeur benoemd en zal per speerpunt een operationeel draaiboek worden gemaakt (*Eindhoven*).
- In Drenthe is in 2009 een visienotitie huiselijk geweld geschreven en vastgesteld. Hierin is ook aangegeven dat kindermishandeling veel aandacht behoeft. Door de ondertekening van een convenant huiselijk geweld door alle partijen en de gemeenten conformeert iedereen zich aan een aanpak van huiselijk geweld en daarmee kindermishandeling. Daarnaast bestaat er een structuur voor huiselijk geweld (werkgroepen, daarboven een stuurgroep, een ambtelijke voorbereidingsgroep en een regiegroep huiselijk geweld) waar kindermishandeling ook

nadrukkelijk op de agenda staat. Kindermishandeling als vorm van huiselijk geweld is dus verweven in de aanpak van huiselijk geweld (*Emmen*).

- In Leiden is het spel "CJG Raak proof?" ontwikkeld. Met deze speelse methodiek bespreken CJG medewerkers het onderwerp kindermishandeling binnen hun CJG in al zijn facetten. Naast het uitwisselen van ervaringen en het vergroten van kennis kunnen de CJG medewerkers met behulp van een checklist nagaan wat reeds gerealiseerd is en waar nog aandacht aan besteed moet worden voor een effectieve aanpak om kindermishandeling te bestrijden. Het spel, dat in september 2010 gereed is, zal worden aangeboden aan alle Raak coördinatoren in het land. In de regio wordt het gespeeld met alle CJG's die geopend zijn (*Leiden*).

3.2.3 Onderwijs

- GGD Midden-Nederland heeft via haar preventieprogramma 'Schoolkracht' kindermishandeling onder de aandacht gebracht bij basis- en voortgezet onderwijs. Zo is kindermishandeling opgenomen als item in het te formuleren gezondheidsbeleid (*Amersfoort*).
- In de regio Gouda is een overleg met diverse onderwijsgremia om de implementatie van de verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling nader af te stemmen met ontwikkelingen in de onderwijswereld zoals Passend Onderwijs en de komende wetgeving ten aanzien van de zorgstructuur van scholen (*Gouda*).
- In Utrecht wordt er een plan van aanpak opgesteld voor de aanpak kindermishandeling door het primair onderwijs in de regio (*Utrecht*).

3.2.3 Communicatie

- In de regio Den Helder is de media aandacht via RTV Noord-Holland (*Den Helder*).
- In Groningen is er een website ontwikkeld over de regionale aanpak kindermishandeling. Deze gaat medio november 2010 online. De site heeft allerlei mogelijkheden, zoals informatie over de regionale aanpak kindermishandeling, het handelingsprotocol, het programma en de mogelijkheid tot inschrijven voor deskundigheidsbevordering (*Groningen*).
- Maart 2010 werd in Leeuwarden een delegatie uit Kenia ontvangen met vertegenwoordigers van landelijke en regionale overheden en NGO's. Ontvangst vond onder meer plaats door de provinciale gedeputeerde en de centrumgemeente, en werkbezoeken werden gebracht aan vrouwenopvang Fier Fryslân en een brede school. De landelijke stuurgroep Regionale aanpak kindermishandeling was vertegenwoordigd door de secretaris mevrouw Ooms (*Leeuwarden*).
- In Venlo wordt er aangesloten bij de publiekscampagne kindermishandeling van het programmaministerie Jeugd en gezin, met een accent op de doelgroep jeugdigen en kinderen (*Venlo*).

4. Conclusies en vooruitblik

Mijlpalen

Wat betreft de mijlpalen is de voortgang sinds de voortgangsrapportage april 2010 stevig gecontinueerd. Alle voorgenomen activiteiten in 2010 staan in het teken van de realisatie van de inspanningsverplichting die de regio's zijn aangegaan. De voorlopers zijn er nog altijd, maar de laatbloeiers hebben een inhaalslag gemaakt. De prognose was in april 2010 dat op de algemene procesmijlpalen op alle regionale werkplannen, handelingsprotocollen en scholingsplannen conform de planning in 2010 gerealiseerd worden, met Nijmegen als uitzondering.

Inmiddels hebben Gouda, Leiden, Dordrecht en Delft aangegeven onderdelen van hun planning in voorjaar 2011 af te ronden. Dit betreft met name het definitief maken van een regionaal handelingsprotocol. De prognose is dat alle regio's (met uitzondering van Nijmegen) hun scholingsplan nog in 2010 in uitvoering hebben genomen.

Afronding van activiteiten, c.q. het behalen van de mijlpalen in 2011 in deze regio's hangt samen met de nog in aanvraag zijnde of gerealiseerde verlenging van de aanstelling van de daar nu nog aanwezige regiocoördinator. Nijmegen houdt haar regiocoördinator in dienst tot zomer 2012 om het implementatieproces alsnog te realiseren, Delft tot zomer 2011, Leiden heeft 8 uur coördinatie per week in 2011, bij Dordrecht is dit nog in aanvraag.

Landelijk gezien loopt in 14 van 37 regio's de aanstelling van een regiocoördinator in enigerlei vorm en duur nog door tot een datum in 2011; voor 9 regio's is dit nog niet bekend en voor 14 regio's is de verwachting dat de aanstelling van de regiocoördinator in 2011 niet doorloopt.

Zie ook Bijlage 1, deze toont de behaalde procesmijlpalen en de prognose over de te behalen procesmijlpalen in 2010. Bijlage 2 blikt vooruit op 2011.

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

De meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is in veel regio's speerpunt in zowel handelingsprotocollen als scholingsplannen. Veel regio's experimenteren in dat kader met een netwerkstructuur ter ondersteuning van *aandachtsfunctionarissen* die vanuit de instellingen en beroepsgroepen toezien op scholing en toepassing van de meldcode.

Aandachtspunt is dat het beleid gericht op de toekomstige wet meldcode nu nog focust op tijdelijke bij- en nascholing door de regio's en instellingen zelf. De regie van de gemeenten kan scherper. Ook zijn er regio's die aangeven te wachten met implementatie en scholing inzake de meldcode totdat de meldcode wettelijk geregeld is. De samenhang met de Regionale aanpak kindermishandeling een feit, maar een tempoverschil tussen de Regionale aanpak kindermishandeling (looptijd tot 2011) en de wet meldcode (vangt aan in 2011) is eveneens een feit.

Door de regio's aanbevolen activiteiten

Het overzicht met door de regio's aanbevolen activiteiten laat zien dat vele inspirerende regionale initiatieven zijn ontstaan. Een eerste ordening van deze activiteiten is gemaakt in hoofdstuk 3, onder twee rubrieken: 1. Acties ter verbetering van het zorgcontinuüm en professioneel handelen en 2. Acties ter verbetering van beleid en samenwerking.

In opmaat naar de eindrapportage van de Regionale aanpak kindermishandeling gaat het Nederlands Jeugdinstituut door met verzamelen, wegen en verspreiden van deze initiatieven. Extra uitwisseling van deze activiteiten vindt plaats tussen de regio's, mede met het oog op een eventuele landelijke uitrol van activiteiten die zich daar voor lenen. Zo zijn er op dit moment voorbereidingen gaande om meer te doen met regionaal ontwikkelde digitale handelingsprotocollen (zoals in Utrecht en Almere), met (zoals in Rotterdam) het tekenen van een convenant Meldcode door lokale en regionale opleidingen (HBO's, Pabo's, Universiteiten etc.), om de zorgformulieren van de politie aan te passen (kindermishandeling erin) alsmede de formulieren huisverbod Huiselijk Geweld (politie) en de oproep om per gemeente - zoals in Rotterdam - in de algemene subsidievoorwaarden op te nemen bij alle beschikkingen dat de

subsidiënt aantoonbaar een protocol kindermishandeling en deskundigheidsbevordering ten aanzien van kindermishandeling heeft ingevoerd.

Andere activiteiten die in meerdere regio's op belangstelling kunnen rekenen:

- Scholing die zich niet alleen richt op uitvoerend werkers, maar meer gebruik maakt van een werkwijze via een train-de-trainer methode. Hierdoor ontstaat een vorm van deskundigheidsbevordering die over langere tijd, goedkoper en met meer draagvlak binnen organisaties kan plaatsvinden. Scholing van aandachtsfunctionarissen sluit hierbij aan. Tezamen met de e-learning scholingsmodules die door Augeo worden ontwikkeld, kan dit mogelijk een oplossing bieden voor het meermalen geconstateerde knelpunt van beperkte tijd en budgetten voor scholing bij uitvoerende organisaties.
- In enkele regio's vinden interessante ontwikkelingen plaats op het gebied van preventieve interventies, signalering, screening en risicotaxatie. In (kwantitatief) mindere mate geldt dit ook voor zorgaanbod na kindermishandeling (zie hiervoor de aparte bijlage over zorgaanbod). Het platform van de regiocoördinatoren is een vruchtbare plaats gebleken voor het uitwisselen van ervaringen op deze thema's.
- Duidelijk is dat veel regio's al bezig zijn met het zo goed mogelijk willen borgen van hetgeen bereikt is en het voorbereiden van nog te ondernemen acties. Op dit vlak zijn ook goede initiatieven te zien, zoals het oprichten van een servicepunt Haaglanden of het door een wethouder instellen van een 'Raak-proof prijs'. Ook zien we dat veel regio's volop aandacht besteden aan het inbedden en aansluiten van de Regionale aanpak kindermishandeling bij bredere structuren en ontwikkelingen, zoals de CJG-ontwikkeling, aanpak huiselijk geweld en Verwijsindex.
- Daarnaast zien we dat veel regio's acties hebben ondernomen voor de continuering van een ondersteuningstructuur, in de vorm van een verlengde aanstelling van een regiocoördinator en/of bestuurlijke belegging bij een stuurgroep of projectgroep. Een dergelijke continuering kan bestaan uit onderbrenging van het thema 'Regionale aanpak kindermishandeling' bij bestaande structuren en/of personen (bijvoorbeeld een beleidsambtenaar jeugd als beleidsmatige' aandachtsfunctionaris'). Enige vorm van continuering van de coördinatie en ondersteuning van beleid lijkt essentieel om behaalde resultaten van de Regionale aanpak kindermishandeling op langere termijn te waarborgen.

Borging

Het jaar 2011 wordt een spannende overbruggingsperiode voor de gemeenten. Zij staan voor de uitdaging om de regie waar te maken op het zorgcontinuüm, de regie op de samenhang tussen de onderdelen van de aanpak kindermishandeling (waaronder de meldcode, maar ook het zorgaanbod) en de borging van de Regionale aanpak kindermishandeling voor langere termijn, met daarin ook de monitoring op prestatie-indicatoren en cijfers. De functie van de regiocoördinator is in veel gevallen eindig. Slechts een deel van de regiocoördinatoren heeft een verlengde aanstelling van een aantal maanden in 2011 (zie bijlage 2).² Daarom zullen gemeenten (de coördinatie van) de borgings-activiteiten vorm moeten geven door onderbrenging van de Regionale aanpak kindermishandeling bij bestaande structuren en/of functies. Omdat het er nu naar uitziet dat niet alle gemeenten een bestuurlijke inbedding gerealiseerd hebben in 2011 (zie bijlage 2) is ook dat een uitdaging voor 2011.

² Bijlage 2 toont een *Landkaartje* continuering Regionale stuurgroepen en een *Tabel* continuering Regionale stuurgroepen en (verlenging) aanstelling van de Regiocoördinatoren Regionale aanpak kindermishandeling.

Bijlage 1: Tabel mijlpalen en prognose 2010 per 15 oktober 2010

In deze bijlage is een tabel opgenomen waarin de stand van zaken ten aanzien van de bereikte mijlpalen en de prognose voor die mijlpalen eind 2010 wordt weergegeven.

Wat betreft de mijlpalen gaat het om drie zaken: regionaal werkplan, regionaal handelingsprotocol en scholingsplan.

De tabel bevat achtereenvolgens de volgende kolommen:

1. Is het regionaal werkplan gereed, of wanneer wordt dit verwacht?
2. Is het regionaal handelingsprotocol gereed, of wanneer wordt dit verwacht?
3. Is het regionaal scholingsplan gereed, of wanneer wordt dit verwacht?

Mijlpalen en prognose per 15-10-2010	Regionaal Werkplan	Regionaal handelings-protocol	Regionaal scholingsplan
Centrum-gemeenten	Gereed e/o in uitvoering = X of verwachte datum	Gereed e/o in uitvoering = X of verwachte datum	Gereed e/o in uitvoering = X of verwachte datum
Alkmaar	X	December 2010	X
Almere	X	X	X
Amersfoort	X	X	X
Amsterdam	X	X	X
Apeldoorn	X	X	X
Arnhem	X	X	X
Arnhem-Achterhoek	X	December 2010	X
Breda	X	X	X
Delft	X	Voorjaar 2011	X
Den Bosch	X	Eind 2010	X
Den Haag	X	November 2010	X
Den Helder	X	November 2010	X
Dordrecht	X	Februari 2011	X
Ede	X	Eind 2010	X
Eindhoven	X	X	X
Emmen	X	December 2010	November 2010
Enschede	X	November 2010	November 2010
Gouda	X	- X in convenanten ketenaanpak/CJG - Voorjaar 2011 in regionale meldcode	X
Groningen	X	December 2010	X
Haarlem	X	November 2010	November 2010
Heerlen	X	Eind 2010	X
Helmond	X	Eind 2010	X
Hilversum	X	December 2010	X
Leeuwarden	X	December 2010	X
Leiden	X	- X in convenanten ketenaanpak/CJG - Voorjaar 2011 in regionale meldcode	sept 2010
Maastricht	X	Eind 2010	X
Nijmegen	Najaar 2010	Medio 2011	Medio 2011
Rotterdam	X	X	X
Spijkenisse	X	X	X
Tilburg	X	December 2010	X
Utrecht	X	X	X
Venlo	X	X	X
Vlaardingen	X	X	X
Vlissingen	X	X	X
Zaanstad	X	December 2010	X
Zwolle	X	November 2010	X
IJsselland	X	November 2010	X
Zwolle Noord-Veluwe	X	November 2010	X

Bijlage 2: Continuering na 2010

Continuering in stuurgroep en/of andere inbedding

Continuering na 2010

Continuering van de aanstelling van de regiocoördinatoren in de 37 regio's en continuering van de regionale stuurgroep en/of een andere vorm van inbedding staan vermeld in het bij deze bijlage horende overzicht.

Stand van zaken

Over de continuering van de regionale aanpak van kindermishandeling na 2010 hebben wij twee soorten gegevens verzameld.

1. De implementatieadviseurs van het Nederlands Jeugdinstituut nemen al langere tijd in hun maandrapportages op in hoeverre in 'hun' regio's sprake is van een doorgaande aanstelling van de regiocoördinator na 2010.

2. In de vragenlijst voor deze 4e voortgangsrapportage zijn aan de 37 regio's twee vragen gesteld.

Dit waren achtereenvolgens:

a) Wordt de regionale stuurgroep *na 2010* gecontinueerd en/of wordt de aanpak van kindermishandeling zichtbaar ondergebracht bij een regionale stuurgroep Jeugd? Zo ja, hoe?

Antwoordmogelijkheden: ja/nee/gegevens onbekend

b) Ondersteunt een ambtelijk overleg deze stuurgroep *na 2010* (met werkgroepen bijvoorbeeld) door toe te zien op de naleving van de afspraken uit de werkplannen e.d.? Zo ja, welk overleg?

Antwoordmogelijkheden: ja/nee/gegevens onbekend

Informatie van de implementatieadviseurs over de doorgaande aanstelling van de regiocoördinatoren na 2010 levert het volgende beeld op:

- In 14 van de 37 regio's loopt de aanstelling van de regiocoördinator door tot een datum in 2011, in één daarvan (Nijmegen) zelfs tot in 2012.
- Voor 9 regio's is nog niet bekend of de aanstelling van de regiocoördinator nog doorloopt na 2010, in vijf van deze regio's is dit in aanvraag.
- In 14 regio's loopt de aanstelling van de regiocoördinator niet door na 2010.

De enquête onder de regio's over continuering van stuurgroep e/o ambtelijke ondersteuning levert de volgende resultaten op.

- a. Continuering *in de vorm van een regionale stuurgroep* die zich blijft bezighouden met de regionale aanpak van kindermishandeling
 - vindt plaats in 20 van de 35 regio's
 - is nog onbekend in 9 regio's
 - vindt niet plaats in 8 regio's
- b. Voor de 20 regio's waarvoor continuering van een stuurgroep aan de orde is, kan dit plaatsvinden in de vorm van een stuurgroep Jeugd, een stuurgroep huiselijk Geweld, een stuurgroep CJG etc.
- c. Van de 17 regio's waar continuering in de vorm van een stuurgroep nog niet bekend is, of waarvan de prognose nu is dat dit niet gaat plaatsvinden, geldt voor acht regio's dat er wel een *andere vorm van inbedding* zal plaatsvinden in de vorm van een structurele gemeentelijke of regionale projectgroep of regulier overleg. Veelal is hierin een inbreng van zowel betrokken ambtenaren als verschillende veldinstellingen.

Tabel prognose 2011

In deze bijlage is een tabel opgenomen met daarin de **prognose 2011** in twee punten: de eventuele aanstelling van de regiocoördinator na 2010 en continuering van de Regionale aanpak van kindermishandeling in de vorm van een stuurgroep die zich na 2010 hiermee blijft bezighouden.

De tabel bevat achtereenvolgens de volgende kolommen:

4. Is de regiocoördinator nog aangesteld na 2010?
5. Is er sprake van continuering in een regionale stuurgroep van de regionale aanpak kindermishandeling na 2010?

Prognose 2011	RC aangesteld na 2010 ?	Continuering na 2010
Centrum-gemeenten	Nee/Ja, met verwachte datum	Continuering in regionale stuurgroep= X
Alkmaar	Nee	X
Almere	Nee	X
Amersfoort	16 - 03 - 2011	X
Amsterdam	Nee	X
Apeldoorn	Nee	X
Arnhem	Nee	X
Arnhem-Achterhoek	Nee	Nog onbekend
Breda	01 - 11 - 2011	X
Delft	01 - 07 - 2011	Nog onbekend
Den Bosch	01 - 08 - 2011	X
Den Haag	Nee, maar de behoefte aan verlenging is groot	Nog onbekend
Den Helder	Nee	X
Dordrecht	In aanvraag	Nog onbekend
Ede	Nee	X
Eindhoven	8 uur stad Eindhoven, niet voor de regio	Stuurgroep nog onbekend, wel projectgroep
Emmen	In aanvraag	X
Enschede	31 - 12 - 2011	X
Gouda	Niet bekend	X
Groningen	31 - 12 - 2011	X
Haarlem	Nee	Nee
Heerlen	01 - 04 - 2011	Nog onbekend
Helmond	01 - 10 - 2011	Geen stuurgroep, wel projectgroep
Hilversum	Ja	X
Leeuwarden	31 - 12 - 2011	X
Leiden	8 uur voor coördinatie in 2011	X
Maastricht	Niet bekend	In reguliere overleggen
Nijmegen	01-06-2012	X
Rotterdam	In oktober 2010 meer bekend	Geen stuurgroep, wel onderbrenging
Spijkenisse	In oktober 2010 meer bekend	Geen stuurgroep, wel onderbrenging
Tilburg	Niet bekend	Nog onbekend
Utrecht	Nee	Nee
Venlo	Nee	X
Vlaardingingen	In oktober 2010 meer bekend	Geen stuurgroep, wel onderbrenging
Vlissingen	Nee	Nog onbekend
Zaanstad	01 - 09 - 2011	X
Zwolle IJsselland	Niet bekend	Nee, wel lokaal ingebed
Zwolle Noord-Veluwe	Nee	Nog onbekend, wel ambtelijk in jeugdregie team

Bijlage 3: Focus op zorgaanbod na kindermishandeling

3.1 Aanleiding van deze bijlage

Een goed hulpaanbod aan mishandelde kinderen en hun ouders is een belangrijk onderdeel van een sluitende aanpak van kindermishandeling. Echter, al geruime tijd bereiken ons geluiden uit het veld dat dit zorgaanbod in kwantitatief en kwalitatief opzicht onvoldoende is³. Tegelijk ontbreekt een goed overzicht van de stand van zaken.⁴ In dit hoofdstuk richten we ons op het zorgaanbod voor kinderen en hun ouders, nadat kindermishandeling heeft plaatsgevonden. Het gaat dus expliciet niet om zorgaanbod dat tot doel heeft c.q. kan hebben kindermishandeling te voorkomen. Zorgaanbod na kindermishandeling kan zich richten op:

- het stoppen van kindermishandeling en het tegengaan van herhaling (nadruk op veiligheid van het kind);
- traumaverwerking voor het mishandelde kind (nadruk op verwerking en psychisch herstel);
- hulp aan de ouder die heeft mishandeld;
- hulp aan de eventuele partner en andere kinderen uit het gezin ;
- hulp aan het gehele gezin als systeem (interacties).

Daarbij ligt onze focus op:

- het aanbod van de geïndiceerde jeugdzorg en jeugd-GGZ;
- hulpvormen die specifiek gericht zijn op kindermishandeling (dus niet algemeen aanbod dat ook voor kindermishandeling wordt ingezet);
- hulpaanbod dat – waarschijnlijk of bewezen – effectief is of elementen daarvan bevat.

3.2 Wat is een effectief zorgaanbod na kindermishandeling?

Hermanns (2008) heeft een aantal uitgangspunten beschreven voor een effectief zorgaanbod na kindermishandeling. Allereerst dient hulpverlening (al dan niet in het kader van een jeugdbeschermingsmaatregel) die gericht is op het stoppen van de kindermishandeling en het zo veranderen van de opvoedingssituatie dat het kind veilig en met perspectief thuis kan opgroeien, de volgende werkzame bestanddelen te hebben:

- Interventies zijn gezinsgericht en vinden plaats in de eigen leefsituatie ('home and community based').
- Interventies richten zich op meerdere systemen (ouders, kinderen, gezinnen, families, sociaal netwerk en instellingen waar gezinnen mee te maken hebben).
- Voor ieder gezin moet een passend aanbod van effectieve interventies samengesteld worden.
- Het plan van aanpak voor het gezin heeft een substantiële duur (doorgaans tussen tien maanden en twee jaar) en intensiteit.
- De aanpak in een gezin is 'strengths-based'. Dat wil zeggen dat er een actieve betrokkenheid is van gezinsleden bij het formuleren en bereiken van realistische en positief geformuleerde doelen.

Hermans bepleit dat hulpverlening aan mishandelde kinderen daarnaast volgens het 'wraparound care'-model plaatsvindt. Wij bepleiten in ieder geval een programmatisch zorgaanbod. Dit model biedt een intensieve vorm van persoonlijke, op concrete doelen gerichte coaching van het gezin, gericht op intensieve family support én het voorzien in materiële en financiële randvoorwaarden voor een acceptabele opvoeding, terwijl deze coach tegelijkertijd de mogelijkheid heeft om een aantal specifieke interventies in te roepen. Voorbeelden van

³Brief van het Nederlands Jeugdinstituut en Augeo Foundation aan het programmaministerie voor Jeugd en Gezin, d.d. 30 juni 2009

⁴De Gezondheidsraad doet op dit moment uitgebreid onderzoek naar dit onderwerp.

wraparound-modellen zijn multisysteemtherapie, Model Intensieve Pedagogische Thuishulp en Project 12-Ways.

In het wraparound-caremodel kunnen, afhankelijk van de situatie een aantal bewezen effectieve specifieke interventies worden ingezet om mishandelend gedrag van ouders om te buigen:

- Groepstrainingen in opvoedingsvaardigheden: onder meer Incredible Years. Of de intensiefste variant van Triple P ook in staat is het feitelijk heroptreden van kindermishandeling te voorkomen, is nog onbekend.
- Individuele ouder-kindbehandeling in de vorm van Parent Child Interaction Therapy (Timmer et al., 2006; Timmer et al., 2005).
- Cognitief gedragstherapeutische trainingen voor woedebeheersing en/of stressmanagement voor ouders ((Whiteman et al., 1987).
- Daarnaast zullen in individuele gevallen bij opvoeders specifieke behandelingen nodig zijn voor psychische problemen, voor verslaving, voor relatieproblemen, voor posttraumatische stressstoornissen enzovoorts. Een opname in een tehuis of pleeggezin als zodanig is geen werkzaam bestanddeel bij het veranderen van de gezinssituatie. Het kan wel een andere functie hebben, zoals crisisopvang, het garanderen van de veiligheid van het kind, een time-out, of het (in pleeggezinnen) realiseren van een nieuw duurzaam opvoedingsarrangement.

3.3 Het zorgaanbod bij aanvang van de Regionale aanpak kindermishandeling

Bij aanvang van het project Regionale aanpak kindermishandeling hebben de 37 regio's, op basis van de startfoto's, zelf het zorgaanbod in hun regio op bepaalde aspecten beoordeeld. Globaal betreft dit de periode najaar 2008 – voorjaar 2009. De uitkomsten van deze beoordelingen zijn beschreven in de eindrapportage van de startfoto's (Schouten en Kooijman, 2010). Voor een volledige overzicht verwijzen we naar deze eindrapportage. We volstaan hier met een beknopte conclusie.

Ten tijde van de startfoto's was een gecombineerde en onderbouwde combinatie van interventies ('wraparound model') in vijf regio's in de helft van de regiogemeenten aanwezig; in 21 regio's was sprake van een gedeeltelijke 'wraparound' aanpak of was dit in ontwikkeling. Effectieve interventies waren in 5 regio's in iets meer dan de helft van de gemeenten beschikbaar en nog eens in dertien regio's waren effectieve interventies in driekwart van de gemeenten slechts gedeeltelijk beschikbaar of was dit in ontwikkeling. Voor de overige regio's waren hierover bij het grootste deel van regiogemeenten geen gegevens bekend. Het landelijk beeld is hier dus dat zowel het aanbod en de beschikbaarheid van (gecombineerde en effectieve) interventies, alsmede de beschikbaarheid van gegevens hierover bij de centrumgemeenten zelf, nog veel gaten vertonen.

3.4 Stand van zaken zorgaanbod per september 2010

In de periode juli – september 2010 hebben alle regio's een enquête ingevuld over de voortgang van de Regionale aanpak kindermishandeling. In een apart onderdeel van de enquête zijn acht vragen gesteld over de huidige stand van zaken met betrekking tot het zorgaanbod na kindermishandeling (zie bijlage A).

Ook de implementatieadviseurs hebben in hun maandrappportages over september 2010 specifiek aandacht besteed aan het zorgaanbod, aan de hand van een lijst van vijf vragen hierover (zie bijlage B).

De resultaten uit de beide bronnen presenteren wij in de paragrafen 2.4 en 2.5, gegroepeerd naar de thema's die in beide vragenlijsten aan de orde komen.

In het vervolg van deze paragraaf 2.4 bespreken we in hoeverre de regio's in hun regionale werkplannen aandacht besteden aan het onderwerp zorgaanbod na kindermishandeling.

In paragraaf 2.5 gaan we nader in op het huidige zorgaanbod na kindermishandeling in de praktijk.

Zorgaanbod in de regionale werkplannen

Allereerst is in de enquête aan de regio's gevraagd of hun regionale werkplan Regionale aanpak kindermishandeling aandacht besteedt aan verbetering van het zorgaanbod na kindermishandeling. Twee regio's hebben deze vraag niet ingevuld, namelijk Nijmegen en Groningen. Van de 35 regio's die de vraag wel hebben ingevuld, besteden 20 regio's in hun werkplan aandacht aan het zorgaanbod. Dit is dus 57%. Vijftien regio's besteden in het werkplan geen aandacht aan het zorgaanbod.

Van de 20 regio's die het zorgaanbod hebben opgenomen in hun werkplan, zijn deze plannen geanalyseerd en is aan de implementatieadviseurs in de maandrapportages gevraagd wat er in de werkplannen is opgenomen.

Uit die analyse blijkt dat zeven regio's als doel hebben om het huidige aanbod in beeld te brengen, om op grond van de lacunes en vragen te komen tot een advies over de (door)ontwikkeling van het zorgaanbod.

Daarnaast zijn er zeven regio's die als doel hebben om specifiek nieuw aanbod te ontwikkelen/implementeren of bestaand aanbod door te ontwikkelen. De precieze invulling hiervan verschilt per regio.

Binnen de overige zes regio's is er heel veel diversiteit in wat er in de werkplannen is opgenomen met betrekking tot het zorgaanbod. Voorbeelden van actiepunten zijn:

- inventariseren en beschrijven van regionale en landelijke 'goodpractices' in het zorgaanbod na kindermishandeling;
- goede diagnostiek en samenwerking tussen de eerste en tweedelijns voorzieningen voor snelle toeleiding en overname;
- afstemmen van interventies bij kindermishandeling en huiselijk geweld door de betrokken professionals/instellingen: één plan van aanpak voor één gezin;

Aan de implementatieadviseurs is in de maandrapportages ook gevraagd *waarom* de betreffende actiepunten in het werkplan zijn opgenomen. De genoemde redenen zijn divers. Voor ongeveer de helft van de regio's geldt dat er behoefte is aan een kwalitatief en kwantitatief goed hulpaanbod. Voor deze regio's geldt dat als je meer doet aan preventie, signalering en melding, er vervolgens ook voor gezorgd moet worden dat de 'achterkant' op orde is en kinderen en ouders adequate hulp kunnen krijgen.

Voor andere regio's zijn argumenten onder meer dat er geen actueel overzicht van het bestaande zorgaanbod is, of dat professionals niet bekend zijn met het bestaande aanbod.

Aan de 20 regio's die het zorgaanbod hebben opgenomen in hun werkplan, is gevraagd op welke vorm(en) van kindermishandeling het/de betreffende actiepunt(en) gericht is/zijn. Hierbij waren meerdere opties mogelijk, namelijk: lichamelijke mishandeling, lichamelijke verwaarlozing, emotionele mishandeling, emotionele verwaarlozing, seksueel misbruik en getuige zijn van huiselijk geweld. De uitkomsten zijn als volgt:

- In 19 regio's besteedt het werkplan aandacht aan het zorgaanbod na lichamelijke mishandeling;
- In 18 regio's geldt dit voor lichamelijke verwaarlozing;
- In 19 regio's geldt dit voor emotionele mishandeling;
- In 18 regio's geldt dit voor emotionele verwaarlozing;
- In 17 regio's geldt dit voor seksueel misbruik en
- In 18 regio's geldt dit voor het getuige zijn van huiselijk geweld.

Ook is aan deze 20 regio's gevraagd wat de stand van zaken c.q. voortgang is met betrekking tot de voorbereiding en/of uitvoering van het/de betreffende actiepunt(en) uit het werkplan.

- In één regio is er nog geen actie ondernomen op het betreffende actiepunt, vanwege andere prioriteiten.
- Acht regio's hebben het/de betreffende actiepunt(en) in voorbereiding.
- In drie regio's zijn de betreffende actiepunten in uitvoering zoals in de voorbereiding was vastgesteld.

- In drie regio's zijn de actiepunten in uitvoering, maar wordt de uitvoering belemmerd door een gebrek aan voldoende financiële middelen.
- Bij vijf regio's is niet uit hun antwoord op te maken wat de stand van zaken is met betrekking tot de uitvoering van de betreffende actiepunten. Ze geven bijvoorbeeld alleen aan waar het betreffende actiepunt over gaat of wat knelpunten zijn.

Aan de vijftien regio's die het zorgaanbod na kindermishandeling niet hebben opgenomen in hun werkplan, is in de enquête gevraagd waarom dit het geval is. Er waren vijf antwoordmogelijkheden, namelijk: geen behoefte aan (het aanbod is goed); dit is te ingewikkeld c.q. niet haalbaar binnen het kader van de Regionale aanpak kindermishandeling; bij het opstellen van het werkplan zijn geen regionale zorgaanbieders betrokken; anders; weet niet. Zij konden hierbij meerdere antwoorden geven.

- Zes regio's gaven aan dat dit te ingewikkeld of niet haalbaar was binnen de Regionale aanpak kindermishandeling.
- Voor drie regio's was de motivatie (onder andere) dat er geen regionale zorgaanbieders betrokken waren bij het opstellen van het werkplan.
- Het grootste deel van de regio's, namelijk elf, geeft een andere reden. Drie regio's hebben in het werkplan andere prioriteiten gesteld. Drie andere regio's geven aan dat uit de starfoto niet is gebleken dat dit een groot knelpunt is in de regio. De andere regio's verwijzen naar reeds lopende initiatieven rond het zorgaanbod na kindermishandeling, bijvoorbeeld een lopende inventarisatie door de provincie, doorlichting van het aanbod binnen de CJG-ontwikkeling en het reeds lopende *Signs of Safety*.

3.5 Het huidige zorgaanbod in de praktijk

Na de bovenstaande informatie over de regionale werkplannen schetsen wij in deze paragraaf een beeld van enkele belangrijke aspecten van de huidige praktijk van het zorgaanbod na kindermishandeling. Evenals in de vorige paragraaf is dit beeld gebaseerd op zowel gegevens uit de enquête onder regio's/centrumgemeenten als de informatie uit de maandrapporthages van de implementatieadviseurs. Achtereenvolgens gaan we in op:

- kenmerken van het huidige zorgaanbod
- ontwikkelingen in de praktijk
- door de regio's ervaren knelpunten
- wat is nodig om het zorgaanbod te verbeteren
- contact met provincies en zorgaanbieders
- effectonderzoek

Kenmerken van het huidige zorgaanbod

Bij de implementatieadviseurs is nagegaan hoe het zorgaanbod in de regio's er momenteel uitziet. Er is hun allereerst gevraagd of het vooral algemeen zorgaanbod betreft dat ook voor kindermishandeling wordt ingezet, of dat er ook sprake is van specifiek aanbod voor kindermishandeling.

Deze vraag is door de implementatieadviseurs voor 22 regio's beantwoord.

- Slechts in één regio is het huidige aanbod met name specifiek.
- Voor elf regio's geven de implementatieadviseurs aan dat er zowel algemeen als specifiek aanbod is na kindermishandeling.
- In negen regio's is er met name algemeen aanbod dat ook wordt ingezet voor kinderen na kindermishandeling. In sommige van deze negen regio's zijn er één of twee specifieke vormen van zorg die hierop een uitzondering vormen.
- Ten slotte geeft één van de implementatieadviseurs aan hier te weinig zicht op te hebben.

Vervolgens is aan de implementatieadviseurs gevraagd op welke vormen van kindermishandeling het huidige aanbod vooral gericht is. Deze vraag is door de implementatieadviseurs voor 19 regio's beantwoord.

- In 7 regio's is er een zorgaanbod na lichamelijke mishandeling.
- In 9 regio's is er een zorgaanbod na lichamelijke verwaarlozing.
- In 9 regio's is er een zorgaanbod na emotionele mishandeling
- In 10 regio's is er een zorgaanbod na emotionele verwaarlozing.
- In 11 regio's is er een zorgaanbod na seksueel misbruik
- In 15 regio's is er een zorgaanbod na het getuige zijn van huiselijk geweld.
- In 4 regio's weet de implementatieadviseur niet op welke vormen van kindermishandeling het zorgaanbod vooral gericht is.

Ontwikkelingen in de praktijk

Aan de implementatieadviseurs is gevraagd wat op dit moment de belangrijkste ontwikkelingen zijn in de regio's ten aanzien van het verbeteren van zorgaanbod na kindermishandeling. Dit was een open vraag en de implementatieadviseurs konden dan ook meerdere ontwikkelingen beschrijven. De vraag is voor 24 regio's beantwoord.

- In negen regio's is een belangrijke ontwikkeling dat er nieuw specifiek aanbod is of wordt ontwikkeld of dat daar naar gestreefd wordt. Voorbeelden die daarbij worden genoemd, zijn: *Signs of Safety*, 'Let op de Kleintjes' en gezinscoaches.
- In zeven regio's wordt het huidige aanbod uitgebreid of doorontwikkeld. Het aanbod wordt bijvoorbeeld uitgebreid met methodieken die zich specifiek richten op kindermishandeling. Ook zijn er regio's waar het bestaande specifieke aanbod wordt uitgebreid zodat er meer slachtoffers van kindermishandeling terecht kunnen.
- In zes regio's is (één van) de belangrijkste ontwikkeling(en) dat er een analyse is gemaakt van het huidige hulpaanbod en op basis daarvan een advies is geformuleerd voor de toekomst.
- In drie regio's wordt een verbeterde samenwerking tussen de 1e en 2e lijn ontwikkeld.
- In drie andere regio's zijn één of meerdere expertmeetings georganiseerd over het zorgaanbod na kindermishandeling. Het doel hiervan was bijvoorbeeld om kennis uit te wisselen en/of verbeterpunten in het zorgaanbod vast te stellen.
- In twee regio's is een belangrijke ontwikkeling dat professionals het hulpaanbod na kindermishandeling beter weten te vinden en slachtoffers er naar verwijzen.
- Daarnaast zijn er nog diverse andere ontwikkelingen die slechts door één regio worden benoemd. Voorbeelden hiervan zijn:
 - de regiocoördinator is betrokken bij de inkoop van het zorgaanbod;
 - bewustwording dat er te weinig zicht is op het bestaande zorgaanbod;
 - bij volwassen cliënten in de GGZ nagaan of er ook kinderen in het spel zijn;
 - een literatuurverkenning naar het onderwerp en het toetsen van het huidige aanbod daaraan.
- Er zijn zes regio's waar nog geen ontwikkelingen zijn om het zorgaanbod na kindermishandeling te verbeteren.

Knelpunten in het zorgaanbod

Aan de implementatieadviseurs is gevraagd wat de belangrijkste knelpunten zijn die de regio's ervaren in het bestaande zorgaanbod na kindermishandeling. Deze vraag is voor 22 regio's beantwoord.

- Voor acht regio's wordt genoemd dat het bestaande aanbod onvoldoende is: er is te weinig capaciteit of het aanbod richt zich op een beperkte doelgroep.
- Eveneens voor acht regio's geldt dat het bestaande aanbod onvoldoende wordt benut. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat hulpverleners niet op de hoogte zijn van het bestaande aanbod.
- Voor vier regio's noemen de implementatieadviseurs als knelpunt dat er geen of weinig specifiek aanbod voor de zorg na kindermishandeling.
- Ook zijn er drie regio's die als knelpunt ervaren dat er geen zicht is op de aard en omvang van kindermishandeling. Hierdoor is het aanbod niet vraaggericht ingericht. Er zijn verder een aantal uiteenlopende knelpunten die door slechts één regio worden genoemd. Deze worden hier niet verder toegelicht.

Vervolgens is aan de implementatieadviseurs gevraagd welke knelpunten zij zien in de ontwikkeling van nieuw zorgaanbod. Deze vraag hebben de implementatieadviseurs voor 16 regio's beantwoord.

- Er is één knelpunt dat voor de helft van de regio's als belangrijk wordt benoemd, namelijk een gebrek aan financiering en mankracht.
- Daarnaast is er nog een aantal uiteenlopende knelpunten die door slechts één of twee regio's worden genoemd. Deze worden hier niet verder toegelicht.

Ook in de enquêtes aan de regio's is gevraagd wat zij als belangrijkste knelpunten zien met betrekking tot de ontwikkeling van zorgaanbod na kindermishandeling. Deze vraag is door 34 regio's beantwoord. Dit was een open vraag, waardoor de gemeenten meerdere knelpunten konden benoemen.

- Het meest genoemde knelpunt, namelijk door negen regio's, is de financiering van de zorg. Er zijn in deze regio's te weinig middelen om de zorg in te richten zoals men zou willen.
- Zeven regio's melden als knelpunt dat het bestaande aanbod onvoldoende wordt gebruikt, bijvoorbeeld omdat hulpverleners niet op de hoogte zijn van het bestaande aanbod.
- Voor zes regio's is een knelpunt het ontbreken van een systeemgericht aanpak. De zorg aan verschillende betrokkenen wordt vaak door verschillende organisaties of afdelingen geboden. De bijbehorende financieringsstructuur is verkokerd.
- Vijf regio's noemen dat de omvang van het aanbod te kort schiet om alle slachtoffers (van een specifieke vorm van kindermishandeling) te kunnen behandelen.
- Eveneens vijf regio's vermelden dat het niet direct beschikbaar zijn van het hulpaanbod een belangrijk knelpunt is. Dit komt bijvoorbeeld door vaste momenten in het jaar waarop de hulp van start gaat of wachtlijsten in de jeugdzorg.
- Voor vier regio's is een punt dat niet altijd duidelijk is wie welke zorg biedt. De zorg moet volgens hen dan ook beter op elkaar worden afgestemd.
- Drie regio's vermelden dat het aanbod te weinig specifiek op kindermishandeling is gericht.
- Er zijn negen regio's die in hun antwoord geen knelpunten hebben toegelicht. In zes van deze negen regio's worden de knelpunten nog in kaart gebracht.
- Twee regio's ervaren nog geen knelpunten in het zorgaanbod na kindermishandeling.

Wat is er nodig om het zorgaanbod te verbeteren?

In de enquêtes aan de regio's is gevraagd wat naar hun mening nodig is om het zorgaanbod na kindermishandeling in hun regio te verbeteren. Deze vraag is door 32 regio's beantwoord.

- Negen regio's geven aan dat er behoefte is aan een samenhangend en dekkend hulpaanbod. Er moeten dus afspraken worden gemaakt tussen zorgaanbieders wie wat doet.
- In acht regio's is het belangrijk dat het bestaande aanbod bekend is bij hulpverleners en voldoende wordt benut.
- Nog eens acht regio's geven aan nieuw specifiek aanbod te willen ontwikkelen en/of invoeren.
- Volgens vijf regio's is het noodzakelijk dat de financieringsstructuur wordt aangepast. Er is nu sprake van verkokering van de zorg. Financiële stromen moeten worden aangepast om betere samenwerking en soepeler doorstromen mogelijk te maken.
- Ook zijn er vier regio's die aangeven dat er voldoende financiering moet zijn om het zorgaanbod te kunnen verbeteren.
- Er zijn verder een aantal uiteenlopende behoeften die door slechts één of twee regio's worden genoemd. Deze worden hier niet verder toegelicht.
- Zes regio's hebben nog geen zicht op wat er nodig is om het zorgaanbod te kunnen verbeteren. Dit wordt door hen nog onderzocht.

Contact met provincie en zorgaanbieders over het zorgaanbod

In de enquête is aan de regio's gevraagd of zij contact hebben met de provincie en zorgaanbieders over het zorgaanbod na kindermishandeling. Deze vraag is door 33 regio's ingevuld.

- 23 regio's hebben wel contact met de provincie en de zorgaanbieders hierover.
- Daarentegen zijn er tien regio's die geen contact hebben met de provincie en zorgaanbieders over het zorgaanbod na kindermishandeling.

Een specifieke vraag in dit verband aan de regio's was, of zij betrokken zijn bij de inkoop van het provinciale jeugdzorgaanbod. Deze vraag is door 34 regio's beantwoord.

- Slechts vier van hen zijn inderdaad betrokken bij de inkoop van het provinciale jeugdzorgaanbod. Eén van hen ligt toe dat het op experimentele basis is.
- De overige 30 regio's zijn niet betrokken bij de inkoop van het provinciale jeugdzorgaanbod.

Effectonderzoek naar het zorgaanbod

Aan de implementatieadviseurs is ten slotte gevraagd of er in de regio's effectonderzoek wordt gedaan naar het zorgaanbod na kindermishandeling. Deze vraag is door de implementatieadviseurs voor 22 regio's beantwoord.

- In zeven regio's wordt geen effectonderzoek gedaan naar het zorgaanbod
- In zeven regio's wordt er wel effectonderzoek gedaan naar onderdelen van het zorgaanbod. Zo wordt in Almere bijvoorbeeld Snel Hulp onderzocht door de Universiteit van Nijmegen. In Den Haag is er onderzoek gedaan naar Kindspoor door Francien Lamers-Winkelmann. De werkwijzen die horen bij Eigen Kracht en *Signs of Safety* worden onderzocht in Tilburg.
- Voor acht regio's is bij de implementatieadviseur onbekend of er effectonderzoek wordt gedaan.

3.6 Conclusies zorgaanbod na kindermishandeling

Zoals wij in het begin van deze bijlage stelden, is een goed hulpaanbod aan mishandelde kinderen en hun ouders een belangrijk onderdeel van een sluitende aanpak van kindermishandeling. De gecombineerde resultaten van de startfoto's, de enquêtes onder de 37 regio's van de Regionale aanpak kindermishandeling en de maandrapportages van de implementatieadviseurs leveren het volgende beeld op:

- Ten tijde van de startfoto's (globaal de periode najaar 2008 - voorjaar 2009) was een gecombineerde en onderbouwde combinatie van interventies (wraparound model) in vijf regio's in de helft van de regiogemeenten aanwezig, in 21 regio's was deze aanpak in

ontwikkeling voor een deel van de gemeenten. Effectieve interventies waren in 5 regio's in iets meer dan de helft van de gemeenten beschikbaar en nog eens in dertien regio's in driekwart van de gemeenten slechts gedeeltelijk of was dit in ontwikkeling. Het landelijk beeld is hier dus dat het aanbod en de beschikbaarheid van (gecombineerde en effectieve) interventies nog veel gaten vertoont.

- Per september 2010 besteden 20 regio's (57%) van de regio's aandacht aan verbetering van zorgaanbod in hun werkplan Regionale aanpak van kindermishandeling. In driekwart van deze regio's zijn de betreffende actiepunten nu in voorbereiding of in uitvoering.
- Kenmerkend voor het huidige zorgaanbod is dat het in ongeveer de helft van de regio's gaat om een combinatie van algemeen en specifiek aanbod, en in bijna de helft van de regio's met name om aanbod dat ook wordt ingezet na kindermishandeling.
- Ontwikkelingen in een deel van de regio's betreffen met name het de ontwikkeling van nieuw specifiek aanbod en de uitbreiding of doorontwikkeling van bestaand aanbod. Daarnaast vinden (regionale) inventarisaties en analyses plaats om vervolgens te komen tot verbetervoorstellen.
- Veel genoemde knelpunten zijn: te weinig capaciteit, bestaand aanbod is gericht op een beperkte doelgroep, te weinig specifiek aanbod en onvoldoende benutting van en/of bekendheid met bestaand aanbod. Wat betreft de ontwikkeling van (nieuw) aanbod worden gebrekkige en verkokerde financiering door veel regio's als knelpunt genoemd.
- Als gewenste noodzakelijke verbeteringen worden genoemd: betere afspraken tussen zorgaanbieders (wie doet wat), een financiële structuur die samenwerking en doorstroming tussen aanbieders faciliteert, financiën voor de ontwikkeling van nieuw, specifiek zorgaanbod en betere bekendmaking en benutting van het bestaande aanbod.

De signalen dat het zorgaanbod op dit moment in kwantitatief en kwalitatief opzicht ontoereikend is lijken te worden bevestigd door deze gegevens. Weliswaar zijn in een aantal regio's zeer goede ontwikkelingen gaande, maar een substantieel deel van de regio's besteedt ofwel geen aandacht aan dit thema in het regionale werkplan of noemt belangrijke knelpunten en verbeterwensen in de uitvoering.

Vijf mogelijke verbeterpunten voor het zorgaanbod na kindermishandeling zijn ons inziens:

1. Voldoende financiering en geen belemmering meer voor een systeemgerichte zorg door verschillende financieringsstromen.
2. Zorgaanbod na kindermishandeling dient in *alle* regio's in Nederland in voldoende mate aanwezig te zijn.
3. Hulpaanbod per regio moet samenhangend en dekkend zijn. Alle slachtoffers van kindermishandeling hebben recht op de juiste zorg (waarin zowel veiligheid als traumaverwerking aandacht krijgt), maar dit geldt ook voor de mishandelende ouder(s) en hun eventuele partner en andere kinderen in het gezin.
4. Daartoe is nodig de (verdere) ontwikkeling en implementatie van specifiek en systeemgericht aanbod. Algemeen zorgaanbod, of aanbod dat zich bijvoorbeeld alleen op het kind of alleen op de ouders richt, is niet toereikend.
5. Betere bekendmaking van het bestaande zorgaanbod aan alle professionals. Verwijzers weten lang niet altijd welke zorg er na kindermishandeling beschikbaar is. Dit is noodzakelijk om de aanwezige zorg optimaal te kunnen benutten.